

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин та права
Кафедра міжнародної комунікації та політології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ В
ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТАХ**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

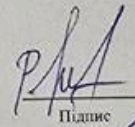
Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 052 Політологія

Освітня програма – «Політологія»

Шифр КвРПОЛ. 024035.01.08

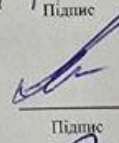
Виконав здобувач II курсу, групи ПОЛм-24-1



Підпис

Ростислав РУЧКО
Ініціали, прізвище

Керівник: кандидат політ. наук, доц.



Підпис

Юрій МУДРИК
Ініціали, прізвище

Нормоконтролер: доктор психол. наук, проф.

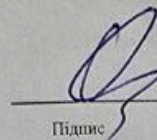


Підпис

Олеся ПОСВІСТАК
Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри міжнародної комунікації
та політології, кандидатка
політичних наук, доцентка



Підпис

Ольга ЗАСЛАВСЬКА
Ініціали, прізвище

1 12 2025 р.

Хмельницький, 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин та права

Кафедра міжнародної комунікації та політології

Освітній рівень другий (магістерський)

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 052 «Політологія»

Освітня програма освітньо-професійна програма «Політологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної
комунікації та політології

_____ Ольга ЗАСЛАВСЬКА

підпис

протокол № 1 від 28.08. 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ Ростислава РУЧКА

Ім'я, ПРИЗВИЩЕ здобувача

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Інформаційна політика як інструмент впливу в політичних конфліктах»

Керівник кваліфікаційної дипломної роботи: Юрій Мудрик, кандидат політичних наук, доцент.

Затверджено наказом ректора університету від 25 серпня 2025 р. № 65

2. Строк подання здобувачем роботи на кафедру 01 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: матеріали звіту з переддипломної практики, матеріали наукових досліджень із теорії політичних конфліктів та інформаційної політики; нормативно-правові акти України у сфері інформаційної безпеки; аналітичні звіти щодо стратегічних комунікацій у період воєнного стану; матеріали моніторингу соціальних мереж та медіа-платформ; дані контент-аналізу українських та російських Telegram-каналів; звіти міжнародних організацій щодо протидії дезінформації; теоретичні моделі алгоритмічного впливу та мікротаргетингу в цифровому середовищі.

4. Зміст кваліфікаційної дипломної роботи: вступ (обґрунтування актуальності, мети, об'єкта, предмета та завдань); розділ 1. теоретико-методологічні засади дослідження інформаційної політики в умовах політичного конфлікту: інформаційна політика як інструмент державної влади: поняття та підходи, політичний конфлікт і інформаційний вимір: актори, інструменти, логіка впливу, основні теоретичні моделі інформаційного впливу, цифрове середовище та соціальні мережі як простір політичного протистояння, висновки до розділу 1; розділ 2. інформаційна політика України в умовах російсько-українського конфлікту: трансформація інформаційної політики після 2014 року у гібридному

вимірі, механізми реалізації: наративи, кампанії, канали та методи оцінювання, взаємодія держави, медіа та громадянського суспільства в умовах війни, контент-аналіз українських і російських Telegram-каналів як інструментів впливу, висновки до розділу 2; розділ 3. цифрове середовище як нове поле бою: соціальні мережі, алгоритми та штучний інтелект: трансформація від масових медіа до платформної персоналізації та її наслідки, алгоритмічне управління увагою та мікротаргетинг як політичні інструменти, асиметрія інформаційного протистояння: порівняння демократичних та авторитарних моделей, критерії та обмеження оцінювання ефективності інформаційної політики, висновки до розділу 3; висновки (узагальнення результатів дослідження), список використаних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу: -

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Мудрик Ю.С., канд. політ.н., доц.		
2	Мудрик Ю.С., канд. політ.н., доц.		
3	Мудрик Ю.С., канд. політ.н., доц.		

Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів (розділів) кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапу роботи	Примітка
1	Вибір теми дослідження. Визначення об'єкта і предмета дослідження, постановка мети і завдань	До 01 травня 2025 р.	виконано
2	Визначення теоретико-методологічних засад дослідження. Обґрунтування актуальності досліджуваної проблеми	До 01 червня 2025 р.	виконано
3	Збір фактичного матеріалу за предметом дослідження	До 01 вересня 2025 р.	виконано
4	Обробка зібраного матеріалу, проведення (за потреби) власних емпіричних досліджень	До 10 вересня 2025 р.	виконано
5	Написання початкового варіанта	До 25 вересня 2025 р.	виконано

	Вступу кваліфікаційної роботи		
6	Написання I розділу кваліфікаційної роботи	До 01 жовтня 2025 р.	виконано
7	Підготовка повного тексту основної частини роботи. Формулювання проміжних висновків за розділами	До 03 листопада 2025 р.	виконано
8	Написання початкового варіанта Висновків кваліфікаційної роботи. Консультування у наукового керівника щодо повного змісту КР	До 10 листопада 2025 р.	виконано
9	Виправлення недоліків, складання та оформлення кінцевого варіанта тексту КР	До 24 листопада 2025 р.	виконано
10	Підготовка тексту виступу, слайдів презентації до захисту КР. Консультування щодо них з науковим керівником	До 01 грудня 2025 р.	виконано
11	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	05 грудня 2025 р.	виконано
12	Захист кваліфікаційної роботи (відповідно графіку)	19 грудня 2025 р.	виконано

Здобувач _____ Ростислав РУЧКО

Керівник роботи _____ Юрій МУДРИК

АНОТАЦІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Тема кваліфікаційної роботи: «Інформаційна політика як інструмент впливу в політичних конфліктах»

Здобувач: Ростислав РУЧКО

Керівник: Юрій МУДРИК

Кваліфікаційна робота включає 84 сторінки, список використаних джерел складає 71 найменування.

Ключові слова: інформаційна політика, політичний конфлікт, інформаційний вплив, гібридна війна, стратегічні комунікації, наративи, цифрові платформи, алгоритми, мікротаргетинг, дезінформація, інформаційна безпека, державне управління, когнітивна стійкість, Telegram-канали.

Об'єкт дослідження: інформаційна політика держави в умовах політичного конфлікту.

Предмет дослідження: особливості реалізації інформаційної політики України в умовах російсько-українського конфлікту та напрями її вдосконалення.

У першому розділі роботи розкрито теоретико-методологічні засади дослідження інформаційної політики як стратегічного інструменту державної влади. Проаналізовано трансформацію інформаційної політики від допоміжної функції інформування до повноцінного механізму формування політичної реальності. Досліджено когнітивний вимір політичних конфліктів, де основними ресурсами виступають символи, наративи та інтерпретації. Виокремлено основні моделі інформаційного впливу та визначено роль цифрового середовища як нового простору політичного протистояння, що радикально змінює логіку взаємодії між акторами конфлікту.

У другому розділі висвітлено практичні аспекти реалізації інформаційної політики України в умовах російсько-українського конфлікту. Проаналізовано еволюцію державних комунікацій у гібридному вимірі з 2014 року та після повномасштабного вторгнення 2022 року. Охарактеризовано механізми

формування ключових наративів, проведення інформаційних кампаній та взаємодію держави з медіа і громадянським суспільством. Важливу увагу приділено контент-аналізу українських та російських Telegram-каналів, що дозволило виявити особливості поширення інформації, методи маніпуляції та специфіку формування громадської думки в умовах реального часу.

У третьому розділі досліджено вплив новітніх технологій на трансформацію інформаційного ландшафту. Розглянуто роль соціальних мереж, алгоритмічного управління увагою та мікротаргетингу як інструментів, що сприяють фрагментації та поляризації суспільства. Проаналізовано асиметрію між демократичними та авторитарними моделями інформаційної політики, де останні мають тактичну перевагу через відсутність етичних і правових обмежень. Обґрунтовано критерії оцінювання ефективності інформаційної політики та визначено межі державного втручання в цифровий простір з метою захисту національної безпеки.

За результатами дослідження встановлено, що інформаційна політика в сучасних конфліктах набуває стратегічного характеру, спрямованого на управління сприйняттям і поведінкою великих груп людей. Виявлено, що перехід до платформної персоналізації контенту руйнує спільні рамки сприйняття, роблячи суспільства більш вразливими до маніпуляцій. Доведено, що успіх інформаційної політики України залежить від координації між стратегічними цілями та здатністю зберігати довіру суспільства.

Аналіз також показав, що в умовах цифрової асиметрії демократичні держави мають зосереджуватися на формуванні когнітивної стійкості громадян та прозорості комунікацій. Дослідження засвідчує, що український досвід мережевої взаємодії та адаптивності є унікальним прикладом протидії масштабній інформаційній агресії.

Одержані результати можуть бути використані для вдосконалення державної стратегії інформаційної безпеки, оптимізації роботи урядових комунікаційних структур та розробки програм із протидії дезінформації. Вони мають практичне значення для органів державної влади, фахівців зі стратегічних комунікацій та експертів у сфері міжнародних відносин при плануванні інформаційних кампаній

та захисту національного інформаційного простору. Результати також слугуватимуть базою для подальших досліджень у сфері політичної конфліктології та цифрової дипломатії.

Дипломник _____ Ростислав РУЧКО

Дата подання кваліфікаційної роботи до захисту _____ 2025р.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ	12
1.1. Інформаційна політика як інструмент державної влади: поняття та підходи	12
1.2. Політичний конфлікт і інформаційний вимір: актори, інструменти, логіка впливу	14
1.3. Основні теоретичні моделі інформаційного впливу	17
1.4. Цифрове середовище та соціальні мережі як простір політичного протистояння	24
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ	31
2.1. Інформаційна політика України у гібридному вимірі конфлікту: вихідні умови та трансформація після 2014 року	31
2.2. Механізми реалізації інформаційної політики у конфлікті: наративи, кампанії, канали та оцінювання	35
2.3. Теоретичні моделі інформаційного впливу та їх прояв у російсько-українському протистоянні	50
Висновок до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НОВЕ ПОЛЕ БОЮ: СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ, АЛГОРИТМИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ	56
3.1. Трансформація інформаційного ландшафту: від масових медіа до платформної персоналізації та її вплив на політичні конфлікти	56
3.2. Алгоритмічне управління увагою та мікротаргетинг як інструменти політичного впливу	61
3.3. Асиметрія інформаційного протистояння: демократичні та авторитарні моделі	64
3.4. Критерії та обмеження оцінювання ефективності інформаційної політики	69
Висновки до розділу 3	72
ВИСНОВКИ	74
Список використаних джерел	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах політичні конфлікти дедалі рідше обмежуються лише воєнними або дипломатичними засобами. Поряд із застосуванням сили зростає значення інформаційного впливу, який безпосередньо формує громадські настрої, політичні рішення та міжнародне сприйняття конфлікту. Інформаційний простір стає середовищем постійного протиборства, у якому змагаються не лише держави, а й медіа, цифрові платформи, громадські ініціативи та окремі актори.

Російсько-українська війна, що триває з 2014 року і набула повномасштабного характеру у 2022 році, продемонструвала принципову зміну ролі інформаційної політики. Вона перестала бути допоміжним елементом державного управління і перетворилася на один із ключових інструментів впливу на перебіг конфлікту. Інформаційні кампанії, дезінформація, маніпуляція наративами, використання соціальних мереж та цифрових технологій безпосередньо впливають на рівень суспільної мобілізації, міжнародну підтримку та легітимацію дій сторін.

Особливістю сучасного етапу є поєднання інформаційної політики з цифровими технологіями. Соціальні мережі, алгоритмічні механізми поширення контенту та інструменти штучного інтелекту істотно знизили бар'єри для здійснення інформаційного впливу та водночас створили нові вразливості для демократичних держав. У цих умовах Україна опинилася в ситуації, коли необхідно не лише реагувати на зовнішню інформаційну агресію, а й формувати цілісну та стійку модель власної інформаційної політики в умовах тривалого конфлікту.

Актуальність теми зумовлена трьома взаємопов'язаними обставинами. По-перше, зростанням ролі інформаційного виміру в сучасних політичних конфліктах, особливо в умовах гібридної війни. По-друге, трансформацією інформаційного середовища під впливом цифрових платформ і нових технологій, що ускладнює державне регулювання та підвищує ризики маніпуляції. По-третє,

практичною потребою України в осмисленні власного досвіду та виробленні ефективних підходів до реалізації інформаційної політики як складової національної безпеки.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Проблематика інформаційного впливу в політиці має значний науковий доробок. Такі вчені, як Е. Тихомирова, І. Г. Почепцов, С. Чукут, О. Соснін [40;46] займаються дослідженням ролі держави у формуванні інформаційного суспільства та забезпеченні безпеки медіа та інформації. Е. Тихомирова вважає, що збалансована державна інформаційна політика України формується як невід'ємна частина її соціально-економічної політики, виходячи з пріоритету національних інтересів та загроз національній безпеці країни. Г. Почепцов розглядає інформаційну безпеку як глобальну проблему захисту інформації. О. Соснін зазначає, що кожна держава повинна дбати про свою інформаційну безпеку, захищаючи свої інформаційні інтереси. В останні роки різні аспекти інформаційної політики (інформаційна безпека, права та свободи громадян, потреба нормативного-правого регулювання в умовах війни тощо) перебувають у полі зору Д.Дубова [26], А. Мирошниченко [36], М.Примуша, А.Осмоловської [41], І.Ващенко, Е.Полтавського [16] та ін.

Водночас у науковій літературі залишається недостатньо систематизованим аналіз інформаційної політики саме як інструменту державного управління в умовах затяжного воєнного конфлікту. Значна частина публікацій зосереджена або на окремих технологіях впливу, або на описі конкретних кампаній, без комплексного осмислення інституційних, нормативних та управлінських аспектів. Це зумовлює потребу в дослідженні, яке поєднує теоретичний аналіз із практичним досвідом України.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз інформаційної політики України в умовах російсько-українського політичного та воєнного конфлікту, а також визначення основних напрямів її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

1. проаналізувати теоретичні підходи до розуміння інформаційної політики та її ролі в політичних конфліктах;
2. охарактеризувати інформаційний вимір сучасних конфліктів і механізми інформаційного впливу;
3. дослідити особливості реалізації інформаційної політики України в умовах гібридної війни;
4. визначити ключові проблеми та обмеження інституційного й кадрового характеру;
5. обґрунтувати напрями вдосконалення інформаційної політики України.

Об'єкт дослідження – інформаційна політика держави в умовах політичного конфлікту.

Предмет дослідження – особливості реалізації інформаційної політики України в умовах російсько-українського конфлікту та напрями її вдосконалення.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, системний підхід, порівняльний метод, контент-аналіз та елементи структурно-функціонального аналізу.

Практична значущість дослідження. Одержані результати можуть бути використані для вдосконалення державної стратегії інформаційної безпеки, оптимізації роботи урядових комунікаційних структур та розробки програм із протидії дезінформації. Вони мають практичне значення для органів державної влади, фахівців зі стратегічних комунікацій та експертів у сфері міжнародних відносин при плануванні інформаційних кампаній та захисту національного інформаційного простору. Результати також слугуватимуть базою для подальших досліджень у сфері політичної конфліктології та цифрової дипломатії.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (71 найменування).

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ КОНФЛІКТУ

1.1. Інформаційна політика як інструмент державної влади: поняття та підходи

Інформаційна політика держави традиційно розглядалася як допоміжний напрям публічного управління, що охоплював діяльність у сфері масових комунікацій, регулювання засобів масової інформації та забезпечення доступу громадян до офіційної інформації. У класичному розумінні вона асоціювалася з функціями інформування населення, формування позитивного іміджу влади та підтримки легітимності державних інститутів у відносно стабільних політичних умовах. Проте трансформація міжнародного середовища, поява гібридних форм конфліктів і радикальні зміни у структурі медіапростору зумовили необхідність переосмислення інформаційної політики як повноцінного інструмента державної влади.

Поняття «інформаційна політика» в тезаурусі "EUROVOC" включає NT1 великі дані, NT1 відкриті дані, NT1 доступ до інформації, NT2 інформаційна нерівність, NT2 обмежене розповсюдження інформації, NT2 секретність, NT3 державна таємниця, NT2 цифрова грамотність, NT1 інформаційна індустрія: NT1 інформаційне право, NT2 право на відповідь, NT2 право на повторне використання інформації, NT1 інформаційне суспільство, NT1 централізація обробки та збереження інформації [2].

За Г.Почепцовим, інформаційна політика визначає закони функціонування інформаційної сфери [40]. С.Чукот аналізує інформаційну політику як процес опредмечення й розпредмечення інформації, а державна інформаційна політика, відповідно, є процесом опредмечення й розпредмечення інформації державою [46].

С. Чукут та Т.Джиги розглядають державну інформаційну політику як вплив держави на розвиток інформаційної сфери суспільства, яка охоплює телекомунікації, інформаційні системи, засоби масової інформації та діяльність,

пов'язану з реєстрацією, пошуком, одержанням, створенням, обробкою, використанням, зберіганням, поширенням, демонстрацією і передаванням усіх видів інформації [46, с. 4].

У сучасних умовах інформаційна політика виходить за межі суто комунікаційної функції та набуває стратегічного значення. Вона перетворюється на механізм цілеспрямованого впливу на процеси формування суспільного сприйняття, інтерпретації подій і вироблення політичних рішень. Держава через інформаційну політику не лише передає повідомлення, а й активно формує рамки, у межах яких громадяни осмислюють політичну реальність. У цьому сенсі інформаційна політика стає складовою владних відносин, оскільки впливає на розподіл символічної влади та визначає межі легітимного публічного дискурсу.

На теоретичному рівні інформаційну політику доцільно визначати як систему цілей, принципів, інституційних механізмів і практик, за допомогою яких держава організовує, регулює та спрямовує інформаційні потоки у внутрішньому та зовнішньому вимірах. Вона охоплює не лише діяльність урядових комунікаційних структур, а й правове регулювання медіасфери, взаємодію з ключовими інформаційними акторами, а також формування умов функціонування інформаційного простору [2]. Таким чином, інформаційна політика має міждисциплінарний характер, поєднуючи елементи політичного управління, безпеки, права та соціальних комунікацій.

Ключовою характеристикою інформаційної політики як інструмента державної влади є її здатність впливати на когнітивний вимір політики [40]. На відміну від інструментів прямого примусу або економічного стимулювання, інформаційний вплив діє опосередковано – через формування уявлень, переконань і очікувань. Саме тому він є особливо значущим у ситуаціях, коли застосування сили є обмеженим або політично ризикованим. Водночас у конфліктних умовах інформаційна політика може поєднувати елементи «м'якої влади» з жорсткішими формами впливу, зокрема психологічними операціями та стратегічними комунікаціями. Принциповим для аналізу є розрізнення інформаційної політики мирного та конфліктного часу. У стабільних політичних умовах вона ґрунтується

на принципах прозорості, плюралізму та забезпечення свободи слова. Натомість у ситуації політичного конфлікту або війни інформаційна політика зазнає функціональної трансформації. Вона починає виконувати захисну й мобілізаційну роль, спрямовану на підтримку внутрішньої стійкості суспільства, протидію зовнішнім інформаційним впливам і збереження легітимності державних рішень [12, с. 54]. Це створює структурну напругу між безпековими потребами та демократичними стандартами, що робить інформаційну політику однією з найбільш чутливих сфер державного управління.

У сучасних політичних конфліктах держава дедалі рідше виступає єдиним або домінантним актором інформаційного простору. Поруч із нею діють недержавні медіа, громадянське суспільство, транснаціональні цифрові платформи та мережеві спільноти. Проте саме держава зберігає унікальну роль завдяки наявності нормативних повноважень, інституційної координації та символічної легітимації. Інформаційна політика у цьому сенсі є інструментом, за допомогою якого держава намагається впорядкувати фрагментований інформаційний простір і захистити власні політичні інтереси [12, с. 54-55].

Таким чином, інформаційна політика в умовах сучасних політичних конфліктів має розглядатися не як другорядний напрям комунікаційної діяльності, а як один із ключових інструментів державної влади. Її ефективність визначається не лише змістом повідомлень, а й здатністю формувати стійкі смислові рамки, підтримувати довіру суспільства та адаптуватися до змін інформаційного середовища. Саме з цього розуміння випливає необхідність подальшого аналізу інформаційного виміру політичного конфлікту, його акторів та механізмів впливу, що буде здійснено в наступних підрозділах дослідження.

1.2. Політичний конфлікт і інформаційний вимір: актори, інструменти, логіка впливу

Політичний конфлікт у сучасному розумінні дедалі рідше зводиться виключно до протистояння матеріальних інтересів або військової сили. Він розгортається у багатовимірному просторі, де інформаційний компонент стає не

допоміжним, а системоутворюючим чинником. Інформація в умовах конфлікту перестає бути лише засобом пояснення подій і перетворюється на ресурс впливу, мобілізації, деморалізації та легітимації політичних рішень [42, с. 54-55]. Саме тому аналіз політичного конфлікту без урахування інформаційного виміру є концептуально неповним.

Аналіз природи політичних протистоянь посідає чільне місце в працях науковців. Такі класики теорії конфлікту, як К. Боулдинг, К. Дойч, К. Маркс та Ч. Тіллі [34; 58-60], аргументували, що конфліктність є невід'ємною ознакою та закономірним чинником суспільного поступу, а не випадковим збоєм системи. Натомість у роботах Л. Козера та Р. Дарендорфа [61; 62] соціально-політичне зіткнення розглядається як цілком природний та повсякденний елемент життєдіяльності соціуму [19, с. 8-11]. Фундаментом для сучасної концептуалізації конфліктів стали праці Р. Фішера, У. Юрі, К. Томаса та К. Раппопорта. Саме вони започаткували формалізований підхід до вивчення цієї проблематики, застосувавши комп'ютерні методи та цифрову аналітику, що дозволило перевести дослідження конфліктних ситуацій у чітко структуровану наукову площину.

З розвитком масових медіа, а згодом цифрових платформ, інформаційний вимір почав формувати власну логіку. Конфлікт більше не обмежується зіткненням сторін у фізичному просторі – він одночасно існує у символічному, комунікативному та когнітивному вимірах [40]. Перемога або поразка дедалі частіше визначається не лише контролем над територією, а й контролем над інтерпретаціями подій, смислами та емоційними реакціями аудиторії.

Інформаційний вимір політичного конфлікту охоплює кілька взаємопов'язаних рівнів. Перший рівень – це формування уявлень про сам конфлікт: його причини, сторони, легітимність застосування сили та відповідальність за ескалацію. Другий – вплив на поведінку різних аудиторій: власного населення, міжнародної спільноти, союзників і противників. Третій – довгострокове закріплення наративів, які визначають пам'ять про конфлікт і рамки його подальшого осмислення. У сукупності ці рівні створюють

інформаційне середовище, в якому політичні рішення або отримують підтримку, або втрачають легітимність [41, с. 40].

Ключовою особливістю сучасних політичних конфліктів є розширення кола акторів інформаційного протистояння. Якщо раніше головними суб'єктами виступали держави та традиційні медіа, то сьогодні до них додаються транснаціональні цифрові платформи, громадянське суспільство, неурядові організації, волонтерські спільноти, а також окремі користувачі, здатні через соціальні мережі впливати на масову аудиторію. Це розмиває класичну ієрархію впливу та ускладнює державне управління інформаційною сферою.

Держава у конфлікті одночасно виконує кілька ролей. З одного боку, вона є джерелом офіційної інформації та суб'єктом стратегічних комунікацій. З іншого – об'єктом атак, спрямованих на підрив довіри до інститутів, дискредитацію рішень та деморалізацію суспільства. Ця подвійна позиція змушує державу балансувати між відкритістю і безпековими обмеженнями, між потребою інформувати і необхідністю стримувати поширення чутливої інформації [46].

Окреме місце серед акторів інформаційного конфлікту займають цифрові платформи. Формально вони не є сторонами політичного протистояння, проте їхні алгоритми визначають, які повідомлення отримують видимість, а які залишаються маргінальними. У результаті платформи стають структурними посередниками конфлікту, впливаючи на його динаміку навіть без прямого політичного наміру. Це створює ситуацію, в якій інформаційний вимір конфлікту частково виходить з-під контролю державних акторів. Сучасні інструменти масової комунікації дедалі частіше використовуються як важелі для тиражування пропагандистських наративів, чинення психологічної деструкції, провокування внутрішніх суспільних конфліктів та дестабілізації державної влади через руйнування довіри до неї. Пріоритетною метою застосування медіатехнологій у конфліктних умовах є цілеспрямована трансформація громадської думки на користь конкретного актора. Це досягається шляхом використання розгалуженого інструментарію: від агресивного ідеологічного впливу до прихованих та витончених технік інформаційного маніпулювання [22, с. 53]. Інструментальний вимір

інформаційного конфлікту включає широкий спектр засобів впливу – від традиційної пропаганди і дезінформації до складних форм психологічних операцій та наративного протистояння. Важливою особливістю є те, що ці інструменти рідко застосовуються ізольовано. Вони поєднуються у комплексні кампанії, які адаптуються до конкретних аудиторій і контекстів. Така гнучкість робить інформаційний вплив складним для виявлення і нейтралізації, особливо в умовах відкритого цифрового середовища.

Логіка інформаційного впливу у політичному конфлікті ґрунтується не лише на передачі повідомлень, а на управлінні увагою та емоціями [22, с. 55]. Інформація, яка викликає страх, гнів або обурення, має значно більший потенціал поширення, ніж раціональні пояснення. Це призводить до того, що інформаційні атаки часто спрямовані не на переконання, а на дестабілізацію – створення атмосфери невизначеності, недовіри і внутрішніх суперечностей.

Особливої ваги набуває питання внутрішнього виміру конфлікту. Інформаційний вплив усе частіше спрямовується на власне населення держави-мішені з метою послаблення соціальної єдності, підриву довіри до влади та делегітимації опору. У такому контексті інформаційний конфлікт стає не лише зовнішнім протистоянням, а й внутрішнім випробуванням для політичної системи та суспільства.

Таким чином, інформаційний вимір політичного конфлікту є складною системою взаємодії акторів, інструментів і когнітивних процесів. Він не може розглядатися як другорядний або допоміжний елемент воєнного чи політичного протистояння. Навпаки, саме через інформаційний вимір формуються умови, в яких стають можливими або неможливими політичні компроміси, мобілізація ресурсів та збереження суспільної стійкості. Це зумовлює необхідність переходу від описового аналізу інформаційних процесів до їхнього теоретичного осмислення, що потребує звернення до відповідних моделей інформаційного впливу, розглянутих у наступному підрозділі.

1.3. Основні теоретичні моделі інформаційного впливу

Осмилення інформаційної політики в умовах політичного конфлікту неможливе без звернення до теоретичних моделей інформаційного впливу. Саме вони дозволяють перейти від опису окремих інформаційних практик до розуміння їхньої внутрішньої логіки, механізмів дії та очікуваних наслідків. Теоретичні моделі не є універсальними рецептами, проте вони створюють аналітичні рамки, у межах яких можна систематизувати різноманітні форми інформаційного протистояння.

У науковій літературі відсутня єдина класифікація моделей інформаційного впливу, однак більшість підходів можна звести до кількох базових типів, які відрізняються уявленнями про роль інформації, характер взаємодії з аудиторією та мету комунікації.

Виокремимо три фундаментальні парадигми, що пояснюють характер взаємодії мас-медіа та соціуму:

1. Концепції уніфікованого впливу. В їх основі лежить уявлення про суспільство як про сукупність атомізованих індивідів («самотній натовп»). Передбачається, що медійні повідомлення сприймаються аудиторією лінійно та викликають ідентичні емоційні реакції у всіх реципієнтів.
2. Концепції селективного впливу. Акцентують увагу на індивідуально-психологічних особливостях особистості. Згідно з цим підходом, кожна людина інтерпретує інформацію крізь призму власного досвіду, що зумовлює вибірковість сприйняття та варіативність ефектів комунікації.
3. Концепції опосередкованого впливу. Обґрунтовують тезу про непрямий характер медіавпливу. До цієї групи належать теорія моделювання (засвоєння глядачем продемонстрованих моделей поведінки) та теорія значення (формування когнітивних схем тлумачення явищ на основі медіаконтенту).

Історично першою моделлю рівномірного впливу стала теорія «підшкірної голки» (або «магічної кулі»). Вона описує прямий і невідворотний вплив

повідомлення на пасивну аудиторію, яка не має механізмів критичного спротиву. Поява цієї теорії була зумовлена розвитком радіомовлення, що яскраво проявилось в пропагандистських практиках 1930-х рр. Класичним емпіричним підтвердженням вразливості масової свідомості вважається паніка, спричинена радіопостановкою «Війна світів» (1938 р.), коли документальний стиль мовлення змусив значну частину слухачів повірити в реальність інопланетного вторгнення [38, с. 531].

У середині ХХ століття фокус досліджень змістився до двоступеневої моделі комунікації, розробленої П. Лазарсфельдом та Е. Кацом. У праці «Personal Influence» автори довели, що потік інформації не діє безпосередньо на маси, а спершу засвоюється «лідерами думок» — найбільш активними та зацікавленими суб'єктами, які згодом транслюють власну інтерпретацію своєму оточенню. Цікаво, що ще в дослідженні «The People's Choice» (1944 р.) було зафіксовано, що міжособистісна взаємодія має значно більшу вагу при прийнятті політичних рішень (наприклад, під час виборів), ніж прямі заклики зі ЗМІ [65; 66].

Згодом Е. Кац припустив існування складнішої ієрархії впливу — багатоступеневої моделі, де лідери думок самі перебувають під впливом авторитетніших експертів («лідерів лідерів») [67].

Критика двоступеневої моделі (Б. Вестлі, Н. Лінь, Т. Гітлін та ін.) вказувала на такі недоліки:

- нехтування прямими інформаційними каналами;
- ігнорування горизонтального обміну думками між рівними учасниками;
- надмірна стандартизація вимірювання лідерства.

Відповіддю на ці зауваження стала теорія дифузії інновацій Е. Роджерса (1962 р.). Науковець класифікував суспільство на п'ять категорій за швидкістю сприйняття нового: інноватори, ранні адепти, рання більшість, пізня більшість та консерватори (відсталі). У цій схемі роль мас-медіа звужується до первинного інформування, тоді як остаточне прийняття рішень відбувається в процесі складної багатоступеневої соціальної взаємодії [70].

Подальший розвиток теорій медіавпливу пов'язаний із ускладненням структури комунікаційних потоків. У 1976 році Дж. Робінсон запропонував гібридний підхід, згідно з яким вибір моделі впливу (одно- чи двоступеневої) залежить від рівня політичної залученості аудиторії. Науковець виокремив шість векторів взаємодії, що включають як традиційну вертикальну комунікацію, так і горизонтальний обмін смислами. Важливий внесок у розуміння структури груп зробив Г. Вейманн (1982), змістивши фокус із лідерів думок на «маргіналів» (периферійних індивідів). Саме вони, за Вейманном, забезпечують міжгрупову дифузю інформації, тоді як лідери відповідають за стабільність внутрішньогрупових зв'язків.

З поширенням інтернету дискусія щодо механізмів впливу набула нової гостроти. В. Беннетт та Дж. Менхейм (2006) висунули гіпотезу про повернення до моделі «одноступеневого потоку» через можливості цифрового мікротаргетингу, що дозволяє звертатися до кожного користувача безпосередньо. Проте це припущення було спростоване К. Стенсберрі (2012), яка на прикладі тематичних онлайн-спільнот обґрунтувала радіальну модель. У цій схемі інфлюенсери в центрі виступають не просто ретрансляторами, а інтелектуальними фільтрами, що верифікують зовнішній контент для учасників групи [38, с. 533].

Сучасні емпіричні дослідження підтверджують складну архітектуру цифрового впливу:

- С. Гонсалес-Байлон та колеги (2011), аналізуючи мережеві протести в Іспанії, описали механізм «інформаційних каскадів» та ідентифікували чотири типи акторів: інфлюенсери, приховані авторитети, мовники та рядові користувачі.
- Я. Фенг на прикладі Twitter-дискусій довів життєздатність концепції центральних фігур впливу, класифікувавши учасників за їхніми функціями: від «ініціаторів розмови» до «інформаційних мостів».
- М. Гілберт та співавтори (2014) запропонували інтегральний мультипідхід (Network Step). Досліджуючи екологічні протести в Чилі, вони дійшли висновку, що в онлайн-середовищі одночасно

функціонують одно-, дво- та багатоступеневі моделі, які доповнюють одна одну залежно від контексту та динаміки мережі [38, с. 532-533].

А.Гізун та В. Гріга виділяють такі теорії інформаційного протистояння та інформаційно-психологічного впливу:

- Концепція структурних змін інформаційного простору (Модель А. Шияна). Даний підхід базується на моніторингу трансформацій ключових характеристик інфосередовища. Автор пропонує п'ятимірну класифікацію методів протистояння, диференційовану за типами конфлікту, стратегічними цілями, характером впливу, каналами дифузії інформації та специфікою цільових груп.
- Циклічна модель протистояння. Передбачає розгляд інформаційної боротьби як безперервного життєвого циклу, що складається з дворівневої взаємодії фаз «АТАКА» та «ЗАХИСТ». Кожна стадія має специфічний набір інструментарію та методів реалізації.
- Когнітивно-математичні моделі (Досвід НДР США). Цей підхід інтегрує чотири вектори аналізу: математичне моделювання динаміки формування переконань, механізми впливу на мережеві структури, алгоритми опрацювання соціально значущих даних та функціонування транзактивної пам'яті суспільства.
- Автоматизований аналіз контексту (Проект СЕРА). Орієнтований на детекцію та ідентифікацію прихованого психологічного впливу в медіапросторі через семантичний аналіз ключових понять та контекстуальних зв'язків.
- Теоріко-ігрова модель конфлікту. Розглядає інформаційне протистояння як стратегічну гру між двома раціональними суб'єктами. В межах цієї моделі перемога досягається шляхом розрахунку та вибору оптимального сценарію поведінки в умовах невизначеності дій опонента.
- Системно-ієрархічна модель тактик. Представляє інформаційне середовище як сукупність п'яти функціональних підсистем:

координаційної, виконавчої, контрольної, розвідувально-аналітичної та стратегічної. Тактики нападу та оборони розробляються з урахуванням специфіки кожної з цих вертикалей.

- Багаторівнева модель деструктивного впливу (Модель Джонсона). Постулює, що інформаційна агресія може бути спрямована як на медіапростір у цілому, так і на окремі його сегменти (рівні), що вимагає розробки диференційованих механізмів захисту [21].

У контексті політичних конфліктів найбільш релевантними є пропагандистська модель, модель наративного протистояння, модель психологічного впливу та модель стратегічних комунікацій.

Пропагандистська модель є історично найдавнішою і бере свій початок у дослідженнях масових комунікацій першої половини ХХ століття. В її основі лежить уявлення про інформацію як інструмент одностороннього впливу, спрямованого на формування бажаних переконань і поведінки аудиторії. Комунікація у межах цієї моделі має вертикальний характер: існує чітко визначене джерело повідомлень і пасивна аудиторія, яка їх сприймає [16, с. 126-127].

У політичних конфліктах пропагандистська модель використовується для мобілізації населення, легітимації насильства та делегітимації противника. Її ефективність значною мірою залежить від контролю над інформаційним простором і обмеження альтернативних джерел інформації. Саме тому ця модель історично була найбільш притаманною авторитарним і тоталітарним режимам, де держава могла забезпечити монополію на масову комунікацію.

Разом із тим, у сучасних умовах відкритого цифрового середовища класична пропагандистська модель стикається з обмеженнями. Надмірна прямолінійність повідомлень, очевидна маніпулятивність і повторюваність наративів знижують довіру аудиторії та стимулюють опір [16, с. 128]. Це зумовило еволюцію підходів до інформаційного впливу та появу складніших моделей.

Модель наративного протистояння виходить із того, що політичний конфлікт є боротьбою не лише за ресурси або території, а й за інтерпретацію реальності. У межах цього підходу ключовим об'єктом впливу стають наративи — стійкі

сміслові конструкції, які пояснюють події, визначають ролі акторів і надають моральну оцінку тому, що відбувається [25].

На відміну від пропаганди, наративна модель не зводиться до поширення окремих повідомлень. Вона спрямована на формування цілісної картини світу, яка виглядає внутрішньо логічною та емоційно переконливою. Наративи можуть адаптуватися до різних аудиторій, змінювати акценти, але зберігати базове смислове ядро. Саме ця гнучкість робить їх особливо ефективними в умовах тривалих політичних конфліктів.

У рамках наративного протистояння важливу роль відіграє час. Перемога не обов'язково означає негайне домінування власного наративу, а радше здатність забезпечити його довготривалу присутність у публічному просторі. Це дозволяє впливати на суспільну пам'ять, інтерпретацію минулих подій і очікування щодо майбутнього розвитку конфлікту.

Третій підхід – модель психологічного впливу – фокусується не стільки на змісті інформації, скільки на її впливі на емоційний і когнітивний стан аудиторії. У межах цієї моделі інформаційні дії розглядаються як різновид психологічних операцій, спрямованих на деморалізацію, залякування, дезорієнтацію або, навпаки, мобілізацію населення [13].

Особливістю психологічної моделі є акцент на вразливостях людини як суб'єкта сприйняття інформації. Страх, тривога, втома, почуття несправедливості або приниження стають ключовими точками впливу. У політичних конфліктах це проявляється у поширенні повідомлень про втрати, зраду еліт, безнадійність опору або неминучість поразки. Навіть якщо такі твердження не відповідають реальності, вони можуть мати значний ефект завдяки емоційному навантаженню.

У сучасних умовах психологічний вплив посилюється можливостями персоналізації інформації. Алгоритмічні системи дозволяють адаптувати повідомлення до конкретних груп або навіть окремих осіб, що значно підвищує їхню ефективність і ускладнює протидію. Це робить психологічну модель особливо актуальною для аналізу сучасних гібридних конфліктів.

Найбільш комплексним підходом вважається модель стратегічних комунікацій. Вона поєднує елементи попередніх моделей, але принципово відрізняється своїм нормативним виміром. Стратегічні комунікації розглядають інформацію не лише як інструмент впливу, а як складову довгострокової політики, що має бути узгоджена з реальними діями держави.

У межах цієї моделі ключового значення набуває довіра. Інформаційні повідомлення повинні відповідати фактичній поведінці політичних акторів, інакше комунікація втрачає ефективність. Саме тому стратегічні комунікації роблять акцент на послідовності, прозорості та координації між різними державними інституціями. У політичному конфлікті це означає, що інформаційна політика не може компенсувати провали у військовій, економічній чи дипломатичній сферах, а лише підсилює або послаблює їхній ефект [10].

Порівняльний аналіз зазначених моделей демонструє, що жодна з них не існує в чистому вигляді. У реальних конфліктах вони комбінуються залежно від контексту, ресурсів і стратегічних цілей. Авторитарні режими схильні спиратися на поєднання пропагандистської та психологічної моделей, тоді як демократичні держави дедалі частіше намагаються вибудувувати інформаційну політику в межах стратегічних комунікацій, поєднуючи її з елементами наративного підходу. Для подальшого аналізу інформаційної політики в умовах сучасних конфліктів принципово важливо враховувати, що ефективність тієї чи іншої моделі визначається не лише технічними інструментами, а й характером інформаційного середовища. Саме трансформація цього середовища під впливом цифрових технологій і соціальних мереж створює нові можливості та обмеження для інформаційного впливу, що потребує окремого розгляду у наступному підрозділі.

1.4. Цифрове середовище та соціальні мережі як простір політичного протистояння

Перехід до цифрового інформаційного середовища став одним із ключових структурних зламів у розвитку сучасних політичних конфліктів. Якщо у традиційній моделі масових комунікацій інформаційна політика реалізовувалася

через обмежену кількість контрольованих каналів, то цифрова епоха радикально змінила як архітектуру інформаційного простору, так і логіку інформаційного впливу. Соціальні мережі, платформи обміну контентом і алгоритмічні системи рекомендацій перетворилися на самостійне поле політичного протистояння, де відбувається конкуренція наративів, мобілізація аудиторій і психологічний вплив у режимі реального часу [13, с. 129].

Цифрове середовище принципово відрізняється від традиційних медіа не лише швидкістю поширення інформації, а й характером взаємодії між акторами. Межа між виробниками та споживачами контенту стала розмитою. Кожен користувач може одночасно виступати реципієнтом, ретранслятором і джерелом інформації. У політичному конфлікті це означає, що інформаційна політика виходить за межі державних інституцій і залучає широке коло недержавних акторів – активістів, блогерів, волонтерські спільноти, а також координовані мережі ботів і тролів [29].

Однією з ключових характеристик цифрового середовища є його мережевий характер. Інформація поширюється не лінійно, а через складні соціальні графи, де важливу роль відіграють вузлові актори з великою кількістю зв'язків. Це змінює уявлення про ефективність інформаційного впливу: вирішальним стає не охоплення масової аудиторії, а здатність проникнути в конкретні спільноти та ініціювати ланцюгову реакцію поширення повідомлень [30].

Алгоритмічні механізми соціальних платформ посилюють цю динаміку. Стрічка новин формується не за принципом суспільної значущості, а на основі прогнозування поведінки користувача. Алгоритми віддають перевагу контенту, який викликає емоційну реакцію та утримує увагу. У політичному контексті це створює сприятливі умови для повідомлень, що сприяють загостренню суспільних протиріч, які швидше поширюються та отримують більшу видимість.

У результаті цифрове середовище розділяє публічний простір на окремі сегменти. Замість єдиного інформаційного поля формується множинність паралельних смислових просторів, у межах яких різні групи сприймають події через власні фільтри. Це ускладнює формування спільного бачення реальності та

знижує ефективність традиційних інструментів інформаційної політики, орієнтованих на масову аудиторію.

Соціальні мережі також змінюють часову логіку політичних конфліктів. Інформаційні кампанії більше не мають чітко окресленого початку і завершення. Вони існують у режимі постійного оновлення, де кожна подія миттєво інтерпретується, переосмислюється і вбудовується у вже наявні наративи. У таких умовах інформаційна політика стає безперервним процесом, що вимагає постійного моніторингу та адаптації.

Особливе значення в цифровому середовищі набувають візуальні формати. Короткі відео, меми, інфографіка та емоційні зображення часто мають більший вплив, ніж розгорнуті аналітичні тексти. Вони дозволяють передавати складні смисли у спрощеній формі, що підвищує їхню вірусність, але водночас збільшує ризик маніпуляції. У політичних конфліктах візуальний контент використовується для емоційної мобілізації, дегуманізації противника та створення символічних образів війни.

Цифрове середовище також знижує вартість входу в інформаційне протистояння. Для запуску дезінформаційної кампанії більше не потрібні значні фінансові або інституційні ресурси. Невеликі групи або навіть окремі актори можуть створювати контент, який завдяки алгоритмічному підсиленню отримує масове поширення. Це ускладнює ідентифікацію джерел інформаційних атак і розмиває межу між організованими операціями та спонтанною інформаційною активністю [30].

Поряд із цими ризиками цифрове середовище відкриває і нові можливості для демократичних держав. Соціальні мережі дозволяють обходити традиційні медійні бар'єри, безпосередньо комунікувати з громадянами та міжнародною аудиторією, а також швидко реагувати на інформаційні виклики. Однак їх ефективне використання потребує високого рівня координації, професійної підготовки кадрів і розуміння логіки платформ.

Важливим аспектом є зростання ролі приватних технологічних компаній як де-факто регуляторів інформаційного простору. Рішення платформ щодо модерації

контенту, блокування акаунтів або зміни алгоритмів мають безпосередній політичний ефект. Це створює новий вимір інформаційної політики, у якому держава змушена взаємодіяти з приватними акторами, що керуються власною комерційною логікою та нормативними рамками.

Особливу роль у сучасному інформаційному протистоянні відіграє фактор технологічної залежності держави. Реалізація інформаційної політики дедалі частіше відбувається через інфраструктуру, яка не перебуває під прямим державним контролем. Соціальні мережі, відеоплатформи, месенджери та пошукові системи належать приватним транснаціональним корпораціям, що керуються власною комерційною та алгоритмічною логікою. У результаті держава змушена здійснювати інформаційний вплив опосередковано, адаптуючись до правил і обмежень платформного середовища.

Ця залежність формує структурну асиметрію між державою та цифровими платформами. З одного боку, держава несе відповідальність за інформаційну безпеку, соціальну стабільність і захист громадян. З іншого – вона обмежена у можливостях прямого регулювання ключових каналів комунікації, які функціонують у транснаціональному правовому просторі. У таких умовах інформаційна політика набуває характеру постійного узгодження між регуляторними механізмами, політичним тиском і кооперацією з приватними акторами.

В умовах політичного конфлікту ця асиметрія загострюється. Алгоритмічні системи платформ можуть підсилювати емоційно насичений контент, сприяти фрагментації аудиторій і прискорювати поширення маніпулятивних повідомлень. Держава, обмежена правовими та етичними рамками, часто змушена реагувати повільніше, ніж інформаційні атаки, що створює часовий розрив між маніпуляцією та офіційною реакцією [17]. Це підвищує значення превентивних рамок і стратегічної узгодженості комунікації.

Саме тому інформаційна політика в цифровому середовищі не може зводитися до реактивного спростування дезінформації. Вона потребує системного підходу, що включає аналітичні спроможності, розуміння логіки алгоритмів,

роботу з різними аудиторіями та довгострокове формування довіри. У протилежному разі держава ризикує втратити контроль над інтерпретацією подій навіть за наявності формальних ресурсів впливу.

У контексті політичних конфліктів цифрове середовище стає простором асиметричного протистояння [13]. Актори з обмеженими ресурсами можуть компенсувати свою слабкість за рахунок гнучкості, креативності та експлуатації вразливостей платформ. Це особливо характерно для гібридних конфліктів, де інформаційний вимір доповнює або навіть випереджає традиційні військові дії.

Таким чином, цифрове середовище та соціальні мережі не є нейтральним каналом передачі інформації. Вони формують власну логіку політичного протистояння, змінюючи характер інформаційного впливу, роль акторів і умови ефективності інформаційної політики. Розуміння цих трансформацій є необхідною передумовою для аналізу конкретних інструментів і тактик, які застосовуються у сучасних конфліктах, що зумовлює перехід до подальшого розгляду практичних механізмів інформаційного впливу в цифровому середовищі.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади функціонування інформаційної політики як стратегічного інструменту держави в умовах політичних конфліктів. Встановлено, що в умовах сучасних гібридних загроз інформаційна політика трансформувалася з допоміжного напрямку публічного управління (інформування та моніторингу) на повноцінний інструмент державної влади. Вона поєднала політичне управління, національну безпеку та стратегічні комунікації. Ключовою ознакою сучасної інформаційної політики є її здатність впливати на когнітивний вимір – формування переконань, смислових рамок та легітимацію політичних рішень через опосередкований вплив.

Доведено, що сучасний політичний конфлікт є багатовимірним явищем, де інформаційний компонент виступає системоутворюючим чинником. Боротьба за фізичний контроль над територіями доповнюється (а іноді й випереджається) боротьбою за контроль над інтерпретаціями подій. Визначено, що ефективність

суб'єктів конфлікту дедалі більше залежить від їхньої здатності домінувати у символічному та когнітивному просторах, керуючи увагою та емоційними реакціями аудиторії.

Аналіз теоретичної бази продемонстрував перехід від лінійних моделей впливу (теорія «підшкірної голки») до складних багатоступеневих та мережевих систем (моделі П. Лазарсфельда, Е. Роджерса, М. Гілберта). У контексті конфліктів найбільш релевантною визнано модель стратегічних комунікацій, яка інтегрує пропагандистський, наративний та психологічний підходи. На відміну від прямолінійної пропаганди, стратегічні комунікації базуються на довгостроковій узгодженості між реальними діями держави та її інформаційними повідомленнями, що є критичним для збереження суспільної довіри.

Виявлено, що цифровізація та домінування соціальних мереж докорінно змінили логіку інформаційного протистояння. Основними характеристиками сучасного простору конфлікту є:

- мережевий характер: швидке поширення контенту через «інформаційні каскади» та горизонтальні зв'язки
- алгоритмічна детермінація: залежність видимості інформації від механізмів цифрових платформ, що сприяє фрагментації суспільства на «інформаційні бульбашки»
- асиметричність: можливість суб'єктів із обмеженими ресурсами чинити значний деструктивний вплив за рахунок віральності та експлуатації емоцій.

Констатовано появу нової залежності держави від приватних технологічних корпорацій. У ситуації конфлікту держава часто стикається з часовим та регуляторним розривом між виникненням загрози та можливістю реагування, що зумовлює потребу в переході від реактивного спростування фейків до проактивного формування стратегічних наративів та зміцнення когнітивної стійкості суспільства.

Загалом, теоретичний аналіз підтверджує, що в умовах цифрової епохи інформаційна політика стає визначальним фактором життєстійкості держави в конфлікті.

РОЗДІЛ 2. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

2.1. Інформаційна політика України у гібридному вимірі конфлікту: вихідні умови та трансформація після 2014 року

Інформаційна політика в умовах сучасних політичних конфліктів дедалі частіше виходить за межі класичних уявлень про державну комунікацію або медіа-регулювання. У контексті гібридної війни вона перетворюється на самостійний інструмент протиборства, здатний впливати на політичну стабільність, суспільну свідомість і навіть результати воєнних дій. Російсько-український конфлікт є наочним прикладом такого трансформаційного процесу, в якому інформаційна політика стала не допоміжним, а системоутворювальним елементом конфлікту.

Поняття гібридної війни використовується для опису конфліктів, у яких поєднуються військові, політичні, економічні, інформаційні та кіберінструменти. На відміну від класичної війни, де ключовим є фізичне знищення противника, у гібридному протистоянні центральним об'єктом впливу стає суспільна свідомість. Саме в цьому вимірі інформаційна політика відіграє визначальну роль, оскільки вона спрямована на формування інтерпретацій подій, легітимацію дій держави та делегітимацію опонента.

У науковій літературі існує кілька підходів до розуміння інформаційної складової гібридної війни. Частина дослідників розглядає її як продовження класичної пропаганди, адаптованої до цифрового середовища. Інші підкреслюють принципову новизну сучасних інформаційних впливів, які ґрунтуються не лише на поширенні повідомлень, а й на маніпулюванні алгоритмами, соціальними мережами, емоційними реакціями аудиторії та інформаційною архітектурою платформ. У цьому контексті інформаційна політика перестає бути сукупністю окремих кампаній і набуває ознак постійного процесу управління інформаційним середовищем [40].

Для російсько-українського конфлікту притаманна асиметрія інформаційного протистояння. Російська Федерація розпочала активні інформаційні операції ще до відкритої фази воєнних дій у 2014 році. Їхньою метою було створення сприятливого інформаційного тла для подальших політичних і військових кроків. Через контрольовані медіа, мережі ботів, псевдоекспертів і альтернативні інформаційні платформи просувалися наративи про «громадянський конфлікт», «нелегітимність української влади», «зовнішнє управління Україною». Таким чином інформаційна політика РФ стала інструментом підготовки та супроводу агресії.

У системі державного управління інформаційна безпека виступає фундаментальним вектором реалізації інформаційної політики. Законодавча база складається, насамперед, з Конституції України [1], Закону України «Про національну безпеку» [6], Закону України «Про інформацію», що визначає основні принципи інформаційних відносин, права й обов'язки суб'єктів інформаційної діяльності [3], Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», що визначає інституційну систему захисту від кіберзагроз, тісно пов'язаних із дезінформаційними атаками [7], Стратегії інформаційної безпеки України, що визначає цілі, завдання та пріоритети державної політики у сфері протидії дезінформації, пропаганді та кіберзагрозам, Доктрини інформаційної безпеки України, що передбачає комплекс заходів щодо формування державної політики протидії інформаційним загрозам.

Процес інституціоналізації стратегічних комунікацій в Україні розпочався у 2014 році як відповідь на виклики гібридної агресії РФ. Фундаментом для цього став перегляд безпекового законодавства після саміту НАТО в Уельсі. У тогочасній Стратегії національної безпеки вперше було констатовано відсутність єдиної комунікаційної вертикалі держави, що створювало умови для домінування спотворених російських наративів у глобальному інфопросторі.

Важливим етапом стала розробка «Дорожньої карти Партнерства у сфері стратегічних комунікацій» (2015 р.), яка синхронізувала українські підходи з євроатлантичними стандартами. Це дозволило офіційно імплементувати термін

«стратегічні комунікації» у вітчизняну нормативну базу, зокрема через оновлену Воєнну доктрину України [23].

Центральне місце в архітектурі інформаційної політики посіла Доктрина інформаційної безпеки. Цей документ запропонував комплексне бачення StratCom як скоординованого використання потенціалу публічної дипломатії, цивільно-військового співробітництва, психологічних операцій та медіаменеджменту для досягнення державних цілей. Ключовим нововведенням стало впровадження поняття «стратегічного нарративу» – цілісного смислового конструкту, спрямованого на формування стійкої інтерпретації подій у цільових аудиторій [6].

Згідно з чинними стратегічними документами, пріоритети інформаційної політики України поділяються на два ключові вектори:

1. Безпековий: ідентифікація та нейтралізація загроз у національному медіапросторі, протидія дезінформації.
2. Гуманітарний: підтримка Суспільного мовлення, розвиток медіаграмотності, стимулювання національного книговидання та формування єдиної ціннісної ідентичності.

Розвиток системи StratCom знайшов відображення у подальших державних програмах, зокрема у Стратегії національної безпеки (2020 р. зі змінами 2025 р.) [Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України"] та Річній національній програмі під егідою Комісії Україна – НАТО Про річні національні програми під егідою Комісії Україна - НАТО. Ці документи визначають очікувані результати до 2025 року, орієнтуючись на створення стійкої екосистеми взаємодії між державними інституціями, медіа та громадянським суспільством. Практичне втілення цих ідей почалося ще з ініціатив на кшталт Українського кризового медіацентру, що засвідчило перехід від реактивного до проактивного інформування.

Ефективність національної системи інформаційної безпеки детермінується злагодженим функціонуванням ключових державних інституцій, кожна з яких відповідає за специфічний сегмент захисту цифрового суверенітету:

- Рада національної безпеки і оборони України (РНБО) виступає центральним координаційним вузлом, що формує стратегічний вектор оборонної політики. Діяльність РНБО спрямована на адаптацію безпекових механізмів до динамічних геополітичних трансформацій та технологічних викликів.
- Міністерство внутрішніх справ України зосереджує зусилля на оперативно-розшуковому та превентивному складниках, забезпечуючи безпосередню протидію кіберзлочинності та координуючи міжвідомчу і міжнародну взаємодію у сфері кіберзахисту.
- Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки виконує законотворчу функцію, модернізуючи нормативно-правове підґрунтя відповідно до актуальних загроз в інформаційному просторі [14, с. 54-55].

Поряд із інституційним складником, критичного значення набуває захист когнітивної сфери громадян. Формування стійкості до деструктивного психологічного впливу та дезінформації потребує збалансованого підходу, що поєднує демократичні свободи з безпековими імперативами. Фундаментальними інструментами такого захисту є дотримання стандартів свободи слова та медійної незалежності, які водночас мають корелюватися з відповідальністю за поширення маніпулятивного контенту та загрозу національним інтересам.

Важливою складовою державної стратегії є нейтралізація прихованих механізмів інформаційного тиску. Це включає превентивне обмеження діяльності ресурсів, що слугують інструментами ворожої пропаганди або незаконного збору персональних даних. Резонансним і стратегічно виправданим кроком у цьому напрямі стало впровадження санкцій проти російських соціальних мереж та сервісів у 2017 році. Така політика дозволила суттєво знизити рівень вразливості

населення, зокрема в районах, наближених до зони бойових дій, до агресивних інформаційно-психологічних операцій [14, с. 54-55].

Поступово інформаційна політика України почала трансформуватися під тиском конфлікту. Змінився сам підхід до розуміння інформаційної безпеки. Якщо на початковому етапі вона сприймалася переважно як питання захисту медіапростору від ворожої пропаганди, то з часом на перший план вийшло усвідомлення її зв'язку з національною безпекою, соціальною згуртованістю та довірою до державних інститутів. Інформаційна політика стала розглядатися як механізм забезпечення стійкості суспільства в умовах тривалого конфлікту.

Важливою характеристикою інформаційної політики у гібридній війні є її багаторівневність. Вона реалізується одночасно на внутрішньому та зовнішньому рівнях. Внутрішній вимір охоплює формування довіри громадян до держави, підтримку моральної стійкості, протидію паніці та дезінформації. Зовнішній рівень спрямований на вплив на міжнародну громадську думку, формування позитивного іміджу держави та мобілізацію підтримки з боку партнерів. У російсько-українському конфлікті ці два рівні тісно переплетені, оскільки внутрішня стійкість безпосередньо впливає на зовнішню легітимність [12].

Окремої уваги заслуговує часовий вимір інформаційної політики. На відміну від військових операцій, які мають чіткі фази, інформаційне протистояння не має чітко окреслених фаз початку й завершення. Воно функціонує в режимі постійної присутності, адаптуючись до змін у технологіях, політичній ситуації та суспільних настроях. Це вимагає від держави переходу від короткострокових реакцій до довгострокового стратегічного планування.

Таким чином, інформаційна політика в умовах гібридної війни є не просто інструментом комунікації, а комплексним механізмом впливу на політичну реальність. У російсько-українському конфлікті вона стала одним із ключових фронтів протистояння, де боротьба ведеться не лише за території, а й за інтерпретації, смисли та довіру. Усвідомлення цієї ролі стало відправною точкою для подальшої еволюції української інформаційної політики, яка буде детальніше розглянута в наступних підрозділах.

2.2. Механізми реалізації інформаційної політики у конфлікті: наративи, кампанії, канали та оцінювання

Інформаційна політика в умовах політичного конфлікту набуває якісно іншого значення порівняно з мирним часом. Якщо за стабільних умов вона переважно виконує функцію комунікації між державою та суспільством, інформування громадян про ухвалені рішення та формування публічного порядку денного, то в ситуації конфлікту її роль істотно розширюється. Інформаційна політика починає діяти як інструмент впливу на поведінку, емоційний стан і політичні орієнтації як власного населення, так і зовнішніх аудиторій.

У науковому доробку А. В. Козьмініх обґрунтовано чотирирівневу архітектуру механізму формування та впровадження інформаційної політики, яка включає наступні компоненти:

- політико-правовий (нормативна регламентація);
- інституційний (діяльність державних органів);
- організаційний (процедурне забезпечення);
- техніко-економічний та соціальний (матеріальні ресурси та суспільний капітал) [31, с. 52].

Фундаментальне значення має політико-правовий сегмент, який становить сукупність джерел права, що впорядковують суспільні відносини в інформаційній сфері. В українській правовій системі домінуючу роль відіграють нормативно-правові акти – офіційні документи, ухвалені легітимними суб'єктами у чітко визначеному порядку. Такі акти характеризуються універсальністю, неперсоніфікованістю та спрямованістю на багаторазове врегулювання політико-інформаційних процесів.

Важливою складовою джерельної бази є також міжнародно-правовий інструментарій. Ратифіковані Україною двосторонні та багатосторонні договори стають невід'ємною частиною національного законодавства, встановлюючи загальноєвропейські та світові стандарти поводження з інформацією [26]. Прикладами такої інтеграції стандартів є:

- Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що закладає основи цифрової приватності;
- Орхуська конвенція, яка гарантує право на доступ до суспільно значущої інформації та участь громадян у процесах прийняття рішень.

Злагоджена взаємодія зазначених механізмів забезпечує трансформацію стратегічних цілей держави у конкретні правові та управлінські рішення, що є критично важливим в умовах сучасних політичних конфліктів.

Політичний конфлікт, особливо у гібридних формах, переносить протистояння у символічний та інформаційний вимір. Відбувається боротьба не лише за контроль над територіями чи ресурсами, а й за контроль над інтерпретацією подій, визначенням відповідальності за ескалацію, формуванням образів «свого» та «чужого». У таких умовах інформаційна політика перестає бути допоміжним елементом управління і перетворюється на один із ключових механізмів забезпечення стійкості або, навпаки, дестабілізації. Факти у конфлікті існують не «самі по собі»: вони включаються у смислові рамки, які визначають, як саме суспільство їх читає і які висновки робить [10; 29; 35].

Важливо підкреслити, що інформаційна політика у конфлікті не зводиться лише до пропаганди або до трансляції офіційних повідомлень. Її зміст охоплює стратегічне планування комунікацій, кризове реагування, роботу з різними аудиторіями, координацію державних і недержавних акторів, а також регулятивні рішення щодо інформаційного простору. Комплексність підвищує потенційну ефективність такої політики, але водночас збільшує ризики неузгодженості та помилок, які швидко використовуються супротивником. У випадку України після 2014 року саме ця комплексність інформаційної політики поступово інституціоналізується в умовах асиметрії ресурсів і постійного тиску з боку РФ. Тому ефективність українських комунікаційних рішень визначається не лише якістю окремих меседжів, а й здатністю державних інституцій і партнерських акторів діяти скоординовано, зберігаючи послідовність рамок і довіру до джерел [10].

Однією з ключових характеристик інформаційної політики є спрямованість на формування стійких наративів. Наратив у цьому контексті виступає не як окрема теза, а як система смислів, що пояснює події, визначає ролі учасників і задає уявлення про допустимі сценарії майбутнього. Саме через наративи держава прагне закріпити певну картину реальності у свідомості громадян і сформуванати зрозумілу логіку подій для зовнішніх аудиторій. У науковій літературі близькі процеси описуються через підходи до «рамкування» (framing), коли відбір і підсвітлення аспектів реальності формує спосіб її інтерпретації [20].

Перед типологізацією наративів доцільно уточнити основні поняття, адже в дослідженнях інформаційного впливу часто поєднуються різні за змістом, але подібні за формою явища. У повсякденному вжитку пропагандою нерідко називають будь-які державні повідомлення у конфлікті, однак у науковому сенсі пропаганда є системною технологією переконання, яка спрямована на формування стійких установок і моделей поведінки через повторювані смислові рамки, символи та емоційні тригери [15]. Її ключовою ознакою є не лише «неправда», а здатність створювати інтерпретаційну схему, в межах якої навіть правдиві факти починають працювати на заданий висновок.

Важливо розрізняти також дезінформацію та ширший спектр викривленої інформації. Дезінформація є навмисним продукуванням або поширенням неправдивих чи маніпулятивно поданих даних з метою введення аудиторії в оману [15, с. 125-127]. Поряд із нею існує misinformation – помилкова інформація без наміру завдати шкоди, а також malinformation – правдива інформація, поширена з метою нашкодити (наприклад, через контекстне викривлення, вибіркові «витоки» або підриг довіри через розкриття чутливих даних). У сучасних підходах до аналізу інформаційних розладів ці категорії розглядаються як відмінні за мотивацією та механікою впливу. Для інформаційної політики держави ці відмінності мають прикладне значення: різні типи викривлень потребують різних реакцій – від фактчекінгу і корекції до правових механізмів або комунікаційної превенції.

Окремою категорією виступають психологічні операції (психологічний вплив як планований інструмент), які спрямовані на зміну настроїв, мотивації, рівня довіри або готовності до дій у конкретних цільових груп. На відміну від пропаганди як загальної ідеологічної рамки, психологічні операції часто мають конкретні цілі: знизити моральний стан, спровокувати паніку, посилити взаємну підозру, підштовхнути до апатії або, навпаки, до радикалізації. Їхній ефект проявляється не стільки у зміні переконань, скільки у поведінкових і емоційних реакціях, які впливають на здатність суспільства діяти раціонально.

Паралельно у демократичних системах функціонує поняття стратегічних комунікацій, яке принципово не дорівнює пропаганді. Стратегічні комунікації – це інституційно організоване планування повідомлень, каналів і взаємодії з аудиторіями з метою підтримання легітимності, пояснення рішень і забезпечення суспільної стійкості. У конфлікті стратегічні комунікації можуть містити мобілізаційні елементи, однак їхня відмінність полягає у необхідності працювати в межах правових обмежень, підзвітності та ризику втрати довіри [23]. Довіра виступає базовим ресурсом: короткострокові виграші через маніпуляцію часто призводять до довгострокових втрат, які складно компенсувати.

Наративи можна типологізувати залежно від функції, цільової аудиторії та часової перспективи. Така типологія дозволяє точніше описувати механізми інформаційного впливу і пояснювати, чому одні смислові конструкції стають домінуючими, а інші не закріплюються або швидко деградують [20, с.103-105].

Першу групу становлять легітимаційні наративи, спрямовані на обґрунтування дій держави та їх нормативне виправдання. У межах конфлікту вони пояснюють причини застосування сили, підстави надзвичайних заходів, необхідність мобілізаційних рішень, апелюють до міжнародного права, історичної справедливості, колективної безпеки або екзистенційної загрози. Через такі наративи держава намагається утримати внутрішню підтримку і водночас зменшити ризики міжнародної делегітимації.

Другу групу утворюють мобілізаційні наративи, основною метою яких є стимулювання активної поведінки аудиторій: готовності до витрат, участі у

колективних діях, підтримки стійкості та лояльності в умовах тривалого конфлікту. Їхній зміст часто має виразний емоційний компонент і апелює до солідарності, відповідальності, історичної місії або загрози. Ефективність мобілізаційних наративів значною мірою залежить від того, чи поєднують вони емоційний імпульс із зрозумілим сенсом, відчуттям керованості та перспективою. Окреме місце займають деморалізаційні наративи, які використовуються для підриву морального стану супротивника або внутрішньої єдності цільового суспільства. Вони акцентують увагу на поразках, втраті контролю, некомпетентності керівництва, марності опору або неминучості негативного результату. Деморалізаційний ефект часто досягається не суцільною неправдою, а вибіркоvim підбором фактів, перебільшенням окремих проблем і систематичним фокусуванням на негативних аспектах. У результаті поступово розмивається довіра та знижується мотивація до колективних дій.

Ще одну групу становлять виправдовувальні (захисні) наративи, які активізуються у відповідь на критику або негативні інформаційні кампанії. Вони спрямовані на мінімізацію репутаційних втрат, зниження персональної або інституційної відповідальності за суперечливі рішення, нейтралізацію звинувачень. У конфлікті такі наративи нерідко поєднуються з перекладанням відповідальності на провокації супротивника, «об'єктивні труднощі» або зовнішні фактори, що ускладнює їхню перевірку та спростування.

Наративи в конфлікті зазвичай є багаторівневими: один і той самий смисловий «каркас» може мати різні версії для внутрішньої та зовнішньої аудиторій. Для внутрішньої аудиторії повідомлення часто подаються більш емоційно і прив'язуються до ідентичності, тоді як для зовнішньої – формулюються стриманіше, із акцентом на правові та політичні аргументи. Така адаптивність дозволяє зберігати послідовність позиції, але підвищує вимоги до координації: суперечності між контурами комунікації швидко використовуються супротивником як аргумент делегітимації або як доказ маніпуляції [25].

Наративи не функціонують ізольовано: вони утворюють смислову екосистему, де легітимаційні наративи підкріплюють мобілізаційні,

деморалізаційні частково нейтралізуються захисними, а довгострокові інтерпретації поступово витісняють короткострокові реакції. Це означає, що інформаційна політика є процесом постійного налаштування смислових акцентів. Розрив у логіці або невмотивована зміна риторики здатні зменшити ефективність усієї стратегії навіть за наявності значних ресурсів.

Окрім типів наративів, у реальному інформаційному протистоянні важливо враховувати, як саме організовується вплив. Наративи майже завжди реалізуються через кампанії – серії скоординованих дій, що мають визначені цілі, часові межі, канали поширення та очікувані ефекти. Кампанійний формат дозволяє забезпечити повторюваність, мультиканальність і накопичувальний результат, коли однакові смисли «підсилюють» одне одного у різних середовищах [25].

Перший тип – кампанії рамкування (framing campaigns), спрямовані на закріплення базових інтерпретаційних рамок. Їхня мета – встановити, в яких категоріях аудиторія буде мислити про конфлікт: «оборона/агресія», «порядок/хаос», «право/беззаконня», «жертва/винуватець». Такі кампанії є особливо стійкими, оскільки впливають на спосіб інтерпретації будь-яких наступних новин: рамка стає фоном сприйняття і не потребує щоденного доведення.

Другий тип – кампанії легітимації та делегітимації, які фокусуються на довірі до інститутів і лідерів. Вони можуть бути спрямовані як на зміцнення підтримки власної влади, так і на підрив довіри до супротивника. У практичному вимірі це проявляється через систематичне підкреслення компетентності, відповідальності, раціональності рішень або, навпаки, через накопичення асоціацій некомпетентності, корупції, хаотичності. Важливим є не окреме повідомлення, а ефект повторюваних смислових «прив'язок».

Третій тип – кампанії демобілізації та виснаження, завданням яких є зниження готовності чинити опір, посилення апатії або формування переконання, що «все марно». Такі кампанії не завжди націлені на нав'язування альтернативної «правди». Часто достатньо підживлювати невизначеність, перебільшувати внутрішні суперечності, фіксувати увагу на проблемах і створювати відчуття

безперспективності. Цей тип кампаній тісно пов'язаний із психологічними механізмами інформаційної втоми.

Четвертий тип – кампанії, спрямовані на посилення суспільної поляризації та внутрішніх протиріч. Їхня логіка полягає в перенесенні конфлікту у внутрішній вимір, де протиставляються різні соціальні групи: «свої» проти «своїх», група проти групи, центр проти регіонів, цивільні проти військових, «правильні» проти «неправильних». У цифровому середовищі ефективність таких кампаній зростає завдяки алгоритмічному підсиленню емоційного контенту та замкненому характеру онлайн-спільнот, у межах яких відбувається поступова радикалізація поглядів.

П'ятий тип – кризові кампанії, прив'язані до конкретної події (інцидент, скандал, трагедія, військова поразка, резонансна заява) і такі, що мають надшвидкий темп. Їхня мета – першими зайняти інформаційний простір, задати первинну інтерпретацію та змусити опонента діяти в режимі виправдань. Саме в кризових кампаніях найбільш помітним стає часовий розрив між швидкістю маніпуляції та швидкістю перевіреної державної комунікації.

Типологія кампаній важлива з практичної точки зору: вона дозволяє відрізнити впливи, які можна нейтралізувати простим спростуванням, від впливів, що працюють із довірою, ідентичністю, фрагментацією та емоційним виснаженням і потребують інших стратегій відповіді.

Розгляд механізмів реалізації інформаційної політики доцільно здійснювати як аналіз системи, а не як перелік інструментів. У конфлікті ефективність визначається тим, чи здатна держава пов'язати стратегічні цілі (що саме потрібно змінити у сприйнятті та поведінці) з операційними рішеннями (якими засобами і через які канали це робиться) та з механізмами зворотного зв'язку (як оцінюється результат і як коригується стратегія) [23].

На першому рівні система передбачає визначення цілей впливу у трьох вимірах: когнітивному (уявлення, інтерпретації, переконання), емоційному (страх, довіра, обурення, відчуття перспективи) та поведінковому (готовність діяти, підтримувати рішення, дотримуватися правил, брати участь у мобілізації).

Важливо, що повідомлення, які добре працюють на емоційному рівні, можуть шкодити когнітивному (спрощення, поляризація), і навпаки. Тому стратегічна комунікація в конфлікті є постійним балансуванням між цими рівнями.

На другому рівні визначаються інструменти впливу. Їх доцільно групувати як: інструменти повідомлення (формулювання тез, метафор, візуальних символів), інструменти авторитету (хто саме говорить і чому йому довіряють), інструменти середовища (платформні та алгоритмічні умови видимості) і інструменти обмеження (правове регулювання, протидія кампаніям, блокування ресурсів). У різних політичних режимах і фазах конфлікту співвідношення цих інструментів змінюється, але сама логіка системності зберігається [40].

На третьому рівні система залежить від каналів поширення, які мають різну логіку функціонування та впливу на аудиторію. В умовах конфлікту держава змушена діяти одночасно в кількох інформаційних середовищах, що підвищує вимоги до узгодженості повідомлень і запобігання внутрішнім суперечностям. Відповідно змінюються вимоги до темпу, формату та доказовості повідомлень, адже те, що працює в одному середовищі, може бути неефективним або ризикованим в іншому.

На четвертому рівні вирішальним стає зворотний зв'язок. Інформаційна політика без вимірювання перетворюється на «віру» у власні меседжі. У конфліктних умовах зворотний зв'язок може включати моніторинг трендів, аналіз медіаполя, соціологічні вимірювання довіри, фокусні групи, оцінку реакцій ключових аудиторій, а також аналіз непрямих індикаторів (зміна поведінки, стабільність підтримки, рівень панічних настроїв). Саме тут стає очевидним, що «видимість» повідомлення не дорівнює його «впливу»: високі охоплення можуть супроводжуватися зростанням поляризації або недовіри [31].

Для України в умовах російсько-української війни ця логіка системності означає необхідність одночасно утримувати два контури комунікації: внутрішній (керованість, довіра, мобілізація, протидія паніці) та зовнішній (міжнародна легітимація, доказовість позиції, робота з медіа й урядами партнерів). Невідповідність між цими контурами підвищує вразливість до делегітимаційних

атак і створює ризики втрати довіри навіть за наявності формально правильних повідомлень.

Окреслений підхід підводить до аналізу конкретних механізмів реалізації інформаційної політики. Першим базовим механізмом є офіційна державна комунікація: заяви керівництва, повідомлення урядових органів, брифінги, звернення, регулярні формати інформування. У конфлікті вона виконує не лише інформативну, а й стабілізаційну функцію: регулярність може формувати у суспільства відчуття керованості ситуації навіть за умов невизначеності. Водночас надмірна формалізація, канцелярська мова або запізнілі реакції швидко знижують довіру і відкривають простір для альтернативних інтерпретацій [46].

Другим механізмом виступає взаємодія з традиційними медіа. У конфліктних умовах журналісти стають не лише спостерігачами, а й учасниками інформаційного процесу: через медіа транслиуються ключові пояснення та рамки інтерпретації подій. Однак баланс між безпековими обмеженнями і журналістською автономією стає крихким. Надмірний тиск, неформальні домовленості або спроби нав'язати «єдину правильну позицію» можуть давати короткостроковий мобілізаційний ефект, але в довгостроковій перспективі створюють ризик падіння довіри [31].

Третім механізмом є використання цифрових платформ і соціальних мереж, де відбувається найбільш інтенсивна боротьба за увагу. Цифрові канали дають державі можливість звертатися до громадян напряму, але водночас роблять її вразливою до неконтрольованих реакцій, маніпуляцій і скоординованих атак. Алгоритмічна логіка платформ вимагає враховувати не лише зміст, а й механіку поширення: швидкість, візуальність, емоційне забарвлення, повторюваність. Це підштовхує комунікацію до спрощення і персоніфікації, що створює додаткові ризики для якості публічного дискурсу [46].

Четвертим механізмом є залучення недержавних акторів: громадських організацій, аналітичних центрів, волонтерських спільнот, експертів, лідерів думок. Вони часто мають вищий рівень довіри і здатні ефективно транслиувати меседжі до різних цільових аудиторій. Водночас включення недержавних акторів

у загальну інформаційну стратегію створює проблему меж відповідальності та підзвітності, а також ризики репутаційних втрат у разі помилок або внутрішніх конфліктів у середовищі таких акторів [31].

П'ятий механізм стосується міжнародного виміру. У політичному конфлікті держава працює не лише з власним населенням, а й з урядами інших держав, міжнародними організаціями та глобальною громадською думкою. Тут інформаційна політика переплітається з публічною дипломатією, питаннями іміджу та легітимації позиції на міжнародній арені. Міжнародна аудиторія має інші інформаційні очікування і культурні контексти, тому механічне перенесення внутрішніх меседжів часто є неефективним, що підвищує вимоги до точності формулювань і до узгодженості аргументації [40].

Оцінювання ефективності інформаційного впливу є одним із найскладніших елементів аналізу, оскільки результат рідко проявляється у прямому та швидко вимірюваному вигляді. Вплив розподілений у часі, залежить від контексту та конкуруючих повідомлень і часто проявляється як зміна рамок сприйняття, а не як однозначна зміна позиції. Тому важливо розрізняти показники активності, показники охоплення та показники реального впливу.

Однією з поширених помилок є ототожнення ефективності інформаційної політики з кількісними цифровими показниками – переглядами, лайками, репостами. У конфліктних умовах такі метрики відображають інтенсивність інформаційного обігу, але не обов'язково свідчать про зміну переконань або поведінкових установок аудиторії. Висока залученість може відображати як підтримку, так і поляризацію, конфліктність або емоційне виснаження. Тому у дослідженні доцільно підкреслювати, що показники охоплення не є самостійним доказом ефективності.

Змістовніше оцінювання ефективності доцільно здійснювати на кількох рівнях. На когнітивному рівні йдеться про зміну інтерпретаційних рамок і закріплення ключових понять у поясненні подій. На емоційному рівні показовим є не лише мобілізаційний ефект, а й динаміка довіри та психологічної витривалості суспільства, зокрема ознаки інформаційної втоми або поляризації. Поведінковий

рівень відображає готовність підтримувати рішення та дотримуватися правил, однак цей вплив є обмеженим і не може компенсувати розрив між комунікацією та реальними умовами.

Окреме значення має оцінювання асиметричного ефекту. У конфлікті супротивник не завжди прагне «переконати» більшість у своїй правоті. Часто достатньо досягти локальних ефектів: посіяти сумнів, збільшити фрагментацію, підсилити радикальні меншості, знизити якість суспільної дискусії. Тому показниками успіху можуть бути не зміни масових поглядів, а зростання внутрішніх суперечностей, розриви довіри, посилення конспірологічних інтерпретацій або радикалізація окремих груп.

Окремий блок у межах інформаційного впливу становить регулятивний аспект: сукупність формальних і неформальних правил, обмежень та практик, які визначають межі допустимого інформаційного обігу в умовах загрози національній безпеці [40]. Регулятивний вимір є особливо чутливим, оскільки прямо зачіпає свободу слова, доступ до інформації та автономію медіа. У конфлікті держава діє в умовах структурної напруги: з одного боку, потрібно мінімізувати вплив пропаганди та дезінформації, з іншого – надмірне або непрозоре втручання може підірвати довіру до державних інститутів і створити внутрішні джерела дестабілізації.

Регулятивний вплив здійснюється через правове регулювання медіа та платформ, спеціальні режими обмеження доступу до ресурсів, підвищену відповідальність за інформаційні правопорушення, а також через інституційні практики — акредитацію, доступ до інформації, пріоритетність джерел, формальні й неформальні сигнали. У конфлікті межі дозволеного нерідко залишаються нечіткими, що створює додаткові ризики: правова невизначеність провокує самоцензуру, знижує якість публічної дискусії і може підштовхувати частину аудиторій до альтернативних, менш надійних джерел інформації.

Суттєвою трансформацією сучасних конфліктів є поява цифрових платформ як структурних акторів інформаційного протистояння. Глобальні платформи діють у транснаціональному просторі та керуються алгоритмічною й комерційною

логією, тому інформаційний вимір конфлікту частково виходить за межі прямого контролю держав. Алгоритми рекомендацій визначають видимість і масштаб повідомлень, а отже впливають на поляризацію, динаміку ескалації і результативність інформаційних операцій. У таких умовах відповідальність розмивається: кампанії можуть виглядати як спонтанна реакція користувачів, хоча їх посилюють мережеві ефекти й алгоритмічне підживлення емоційного контенту. Платформне середовище посилює фрагментацію аудиторій. Персоналізація формує інформаційні «бульбашки», в яких користувачі переважно отримують контент, що підтверджує попередні переконання. Це ускладнює формування спільного інформаційного поля і підвищує ризики внутрішньої поляризації. Водночас платформи стають полем асиметричної конкуренції: авторитарні режими можуть застосовувати інструменти координованої неавтентичної активності без обмежень, тоді як демократичні держави змушені діяти в правових та етичних межах, що створює структурну нерівність [46].

Не менш важливою складовою є психологічний вимір інформаційного впливу. Конфлікт супроводжується підвищеним стресом, тривогою та невизначеністю, що змінює спосіб сприйняття інформації. Емоції – страх, гнів, відчуття загрози – мають високий мобілізаційний потенціал, тому інформаційні кампанії часто будуються на емоційних образах і простих пояснювальних схемах. Однак тривале домінування мобілізаційної риторики породжує інформаційну втому: аудиторія починає уникати новин, сприймати їх поверхово, знижується чутливість до важливих сигналів. Виснажене суспільство стає більш вразливим до спрощених пояснень і маніпуляцій, що підвищує ризики внутрішньої дестабілізації.

Психологічна асиметрія також є суттєвою: держава-агресор може систематично продукувати дестабілізуючі меседжі без урахування довгострокових наслідків, тоді як держава в обороні змушена одночасно мобілізувати населення і зберігати його психологічну витривалість. Це вимагає балансування між необхідністю підтримувати готовність до спротиву та потребою зберігати ресурси суспільної стійкості [31]. Важливим стає і робота з уявленнями про майбутнє:

комунікація, яка визнає складність ситуації, але окреслює реалістичні сценарії та логіку дій, краще підтримує довіру й витривалість, ніж повідомлення, зосереджені лише на загрозах і втратах.

Важливою характеристикою інформаційної політики у конфлікті є асиметричність. Держава, яка перебуває в оборонній позиції, часто змушена реагувати на ініціативу супротивника, тоді як агресор формує інформаційний порядок денний першим. Це створює часовий розрив: інформаційні атаки можуть бути швидкими й емоційними, тоді як державна реакція пов'язана з перевіркою даних, узгодженням позицій і правовими обмеженнями. У результаті маніпулятивні інтерпретації можуть встигати закріплюватися у свідомості частини аудиторії до моменту офіційного спростування або пояснення.

Узагальнюючи, наративи та кампанії в конфлікті дають ефект на різних горизонтах – від миттєвих реакцій до формування довгострокових уявлень і колективної пам'яті. У короткій перспективі визначальними є рамки сприйняття подій і довіра до джерел інформації; у довгостроковій – інерція уявлень і норм, які зберігаються навіть після зміни політичних обставин.

Розглянуті типи наративів і механізмів реалізації виразно проявляються у конфлікті між Україною та РФ, де інформаційний вимір є не супровідним, а системним елементом протистояння. У цьому випадку інформаційний вплив не обмежується спробою «переконати» аудиторії у певній версії подій, а набуває характеру багаторівневої конкуренції за рамки сприйняття, довіри до інститутів, внутрішню стійкість і міжнародну легітимність.

У легітимаційному вимірі ключовою є боротьба за визначення природи конфлікту: хто є агресором, які мотиви і цілі сторін, що вважається допустимим у правовому та моральному сенсі. У таких рамках особливого значення набуває конкуренція між правовою аргументацією та псевдоісторичними або ідеологічними поясненнями. Для держави, що обороняється, критично важливим стає підтримання узгодженості між внутрішнім і зовнішнім контуром комунікації: внутрішня мобілізація часто потребує емоційної мови, тоді як міжнародна легітимація — юридичної точності та доказовості. Саме тут виникають ризики

комунікаційних розривів, які можуть бути використані супротивником для делегітимації.

У мобілізаційному вимірі інформаційна політика працює із підтриманням готовності до тривалого опору, збереженням соціальної єдності та поясненням складних рішень, які мають високу «соціальну ціну». Водночас довготривалий конфлікт створює структурну загрозу інформаційної втоми: навіть ефективна мобілізаційна риторика з часом втрачає вплив, якщо не підкріплюється зрозумілими сценаріями майбутнього та відчуттям керованості. Тому комунікація має виконувати не лише мобілізаційну, а й стабілізаційну функцію – зниження паніки, обмеження чуток, пояснення причинно-наслідкових зв'язків і протидія фрагментації [26].

Деморалізаційні та поляризаційні наративи у цьому конфлікті можуть проявлятися як спроби створити внутрішній розрив між групами населення, послабити довіру до державних рішень і посилити відчуття безвиході. Показово, що така логіка не обов'язково потребує тотальної неправди: часто достатньо систематичного наголосу на проблемах, вибіркового підсвічування конфліктних тем і використання алгоритмічних ефектів цифрового середовища для підсилення емоційного контенту. У результаті інформаційний вплив набуває вигляду не «однієї великої брехні», а множини дрібних імпульсів, які в сумі знижують довіру та посилюють взаємну підозру [25].

Цифрові платформи у цьому контексті стають ключовим середовищем, де перетинаються наративні, психологічні та організаційні аспекти. Темп поширення контенту, алгоритмічна видимість і фрагментація аудиторій створюють умови, за яких навіть добре вибудована державна комунікація може програвати у швидкості первинної інтерпретації. Це пояснює, чому зростає значення не лише спростувань, а превентивних рамок і здатності швидко задавати інтерпретаційні межі подій до того, як маніпулятивні версії закріпляться [46].

Такий прикладний зріз демонструє, що теоретичні категорії наративів, кампаній, механізмів реалізації та психологічних ефектів є робочими інструментами аналізу. Саме вони дозволяють надалі переходити від загальної

типології до конкретнішого розгляду інституційних спроможностей держави та практик підвищення інформаційної стійкості.

Таким чином, інформаційний вплив у сучасних політичних конфліктах є системним чинником, який задає рамки інтерпретації подій, впливає на довіру до інституцій і визначає простір можливих політичних рішень. Пропаганда, дезінформація, психологічні операції та нарративні кампанії діють у взаємозв'язку й потребують різних механізмів протидії – від комунікаційної превенції та фактчекінгу до регулятивних рішень і координації акторів. Ефективність інформаційної політики залежить не від окремих повідомлень, а від узгодженості цілей, каналів поширення та зворотного зв'язку, а також від здатності зберігати психологічну стійкість суспільства у довгостроковій перспективі.

2.3. Теоретичні моделі інформаційного впливу та їх прояв у російсько-українському протистоянні

Для глибшого розуміння того, яким чином інформаційний вплив реалізується в умовах політичного конфлікту, доцільно звернутися до класичних соціально-комунікаційних теорій, які пояснюють механізми формування громадської думки, домінування певних інтерпретацій та довготривалі наслідки медійного впливу. Серед них особливе значення мають теорія фреймінгу, теорія «спіралі мовчання» та теорія культивування, які в сукупності дозволяють розкрити логіку функціонування інформаційної політики як системного процесу.

Теорія фреймінгу, розроблена Робертом Ентманом, виходить з того, що інформація ніколи не подається нейтрально. Кожне повідомлення вибудовується в певній смисловій рамці, яка визначає, що саме вважається проблемою, хто несе відповідальність, які моральні оцінки є допустимими та які рішення виглядають логічними. У контексті політичних конфліктів фреймінг стає ключовим інструментом боротьби за інтерпретацію подій. Та сама подія може бути представлена як акт агресії або як «захисна операція», як злочин або як «вимушений крок». Успішний фрейм не лише пояснює подію, а й пропонує готову

емоційну реакцію, зменшуючи потребу аудиторії в самостійному критичному аналізі [33].

У конфліктних умовах фреймінг працює на кількох рівнях одночасно. Для внутрішньої аудиторії він формує відчуття справедливості власних дій і легітимності влади. Для зовнішньої – визначає, хто сприйматиметься жертвою, а хто агресором. Особливо небезпечним є нав'язування фреймів, які знімають відповідальність з ініціатора конфлікту або переводять дискусію в морально неоднозначну площину, де «обидві сторони однаково винні» [33]. Саме через це фреймінг є одним з найефективніших інструментів інформаційної війни, адже він впливає не на окремі факти, а на логіку їх осмислення.

Теорія «спіралі мовчання», запропонована Елізабет Ноель-Нойман, пояснює, яким чином певні погляди стають домінантними в публічному просторі навіть без реальної підтримки більшості. Її ключова ідея полягає в тому, що люди схильні приховувати власну позицію, якщо відчують, що вона не збігається з панівною думкою. Страх соціальної ізоляції змушує індивідів замовчувати альтернативні погляди, що створює ілюзію одностайності та ще більше посилює домінування певного наративу [45].

В умовах інформаційного протистояння цей механізм набуває особливої сили. Масові медіа та соціальні платформи можуть штучно формувати відчуття «загального консенсусу», демонструючи лише одну точку зору або посилюючи її через алгоритмічні рекомендації. У результаті навіть критично налаштовані громадяни можуть утримуватися від публічних висловлювань, що звужує простір для дискусії та робить альтернативні інтерпретації майже невидимими. В авторитарних або напівавторитарних системах цей ефект додатково підкріплюється репресивними механізмами, однак і в демократичних суспільствах спіраль мовчання здатна працювати через соціальний тиск і цифрову ізоляцію [33; 35].

Теорія культивациі, розроблена Джорджем Гербнером, фокусується на довготривалому впливі масових медіа на сприйняття реальності. На відміну від фреймінгу, який діє на рівні окремих повідомлень, культивациа описує

накопичувальний ефект постійного занурення в однотипний інформаційний контент. Регулярне відтворення певних образів, тем і наративів поступово формує уявлення про світ як більш небезпечний, ворожий або нестабільний, ніж він є насправді [48].

У контексті затяжних політичних конфліктів культивування відіграє критичну роль. Постійне підкреслення загроз, образу ворога та неминучості протистояння може призводити до хронічної тривожності, зниження довіри до інституцій і готовності підтримувати радикальні або авторитарні рішення. Водночас культивування ефект може бути використаний і з протилежною метою – для формування відчуття стійкості, солідарності та нормалізації тривалого спротиву. Таким чином, інформаційна політика впливає не лише на короткострокові реакції суспільства, а й на його стратегічні очікування та політичну культуру.

У сукупності ці теоретичні моделі дозволяють розглядати інформаційний вплив як багаторівневу систему. Фреймінг визначає, як саме інтерпретуються події; спіраль мовчання забезпечує домінування певних смислів у публічному просторі; культивування закріплює ці смисли в масовій свідомості на тривалий період. Саме через поєднання цих механізмів інформаційна політика в умовах політичного конфлікту стає інструментом стратегічного впливу на сприйняття реальності, що безпосередньо впливає на поведінку суспільства, політичні рішення та перебіг конфлікту загалом.

Російсько-українська війна є показовим прикладом комплексного використання механізмів фреймінгу, спіралі мовчання та культивування в межах однієї довготривалої інформаційної кампанії. Російська інформаційна політика протягом багатьох років демонструє послідовне застосування фреймінгу як базового інструменту легітимації агресії [29; 33; 35]. Ключові рамки – «громадянський конфлікт», «захист російськомовного населення», «боротьба з нацизмом» – не змінювалися принципово, адаптуючись лише до конкретних етапів війни. Така сталість рамок дозволила російським медіа створити ілюзію логічної послідовності подій навіть у ситуаціях, коли факти їм прямо суперечили.

Важливо, що ці фрейми були спрямовані не лише на зовнішню аудиторію, а насамперед на внутрішнє споживання. У середині РФ вони виконували функцію зниження когнітивного дисонансу, дозволяючи громадянам пояснювати війну в прийнятних для себе категоріях. У цьому контексті фреймінг поєднувався зі спіраллю мовчання: альтернативні інтерпретації – зокрема ті, що визнавали агресивний характер дій РФ, – поступово витіснялися з публічного простору не лише через репресії, а й через соціальний тиск, стигматизацію та демонстративне маргіналізування інакодумства.

У цифровому середовищі цей ефект був підсилений логікою алгоритмічної видимості. Контент, який відтворював офіційні рамки, отримував пріоритетне поширення, тоді як критичні голоси або блокувалися, або позначалися як «небажані». У результаті навіть за наявності приватного скепсису значна частина населення утримувалася від публічних висловлювань, що сприяло подальшому закріпленню домінантного наративу. Таким чином спіраль мовчання в російському контексті була не лише соціальним, а й інституційно керованим процесом.

На противагу цьому, український інформаційний простір після 2014 року розвивався в умовах більшої плюралістичності, що робило його водночас і сильнішим, і вразливішим. У перші місяці повномасштабного вторгнення Україна застосувала фреймінг як інструмент швидкої мобілізації: війна подавалася як екзистенційна боротьба за виживання держави, а спротив – як універсальна громадянська норма. Ці рамки були ефективними з точки зору консолідації суспільства та міжнародної підтримки, однак їхня подальша експлуатація вимагала постійного балансування між мобілізацією та збереженням довіри.

Саме через поєднання фреймінгу, спіралі мовчання та культивацийних ефектів інформаційна політика у війні формує складну довготривалу динаміку впливу на суспільство [48]. Тривале домінування воєнної тематики в медіа поступово формує нову «нормальність», у межах якої ризик, втрати та невизначеність сприймаються як постійний стан. З одного боку, це підвищує адаптивність суспільства, з іншого – створює ризик інформаційної втоми та емоційного виснаження. Саме на цьому етапі культивация може почати працювати

проти цілей інформаційної стійкості, знижуючи чутливість до важливих сигналів і ускладнюючи раціональне обговорення стратегічних рішень.

Показовим є й використання спіралі мовчання в українському контексті, однак вона має іншу природу. Тут ідеться не про тотальне придушення альтернативних позицій, а про неформальні межі допустимого дискурсу в умовах війни. Частина громадян утримується від критичних висловлювань не через прямий тиск, а через страх бути неправильно зрозумілими або звинуваченими в «підриві єдності». Це створює складну дилему для демократичної інформаційної політики: з одного боку, необхідність консолідації, з іншого – ризик звуження простору для рефлексії та корекції помилок.

Таким чином, російсько-українська війна наочно демонструє, що теоретичні моделі інформаційного впливу не є абстрактними конструкціями. Вони безпосередньо проявляються в реальних політичних процесах, визначаючи не лише інтерпретацію подій, а й поведінку суспільств у довгостроковій перспективі. Різниця між російською та українською моделями полягає не стільки у використанні самих механізмів, скільки у ступені їхньої інституційної жорсткості та допустимості альтернативного дискурсу. Саме ця різниця стає ключовим фактором, який визначає потенціал інформаційної стійкості та здатність суспільства до відновлення у довгостроковій перспективі.

Висновок до розділу 2

Аналіз особливостей реалізації інформаційної політики в умовах російсько-української війни показує, що сучасне інформаційне протистояння виходить далеко за межі класичної пропаганди або боротьби окремих наративів. Йдеться про системне використання інформаційного середовища як простору впливу на сприйняття реальності, поведінкові установки та довгострокову соціальну динаміку.

Російська модель інформаційної політики демонструє цілісність і жорстку ієрархічність: фреймінг, спіраль мовчання та культивацийні ефекти застосовуються не фрагментарно, а як взаємопов'язані елементи єдиної стратегії контролю. Вона

спрямована не лише на зовнішню дестабілізацію, а й на підтримку внутрішньої лояльності шляхом звуження простору альтернативних інтерпретацій та нормалізації війни як тривалого стану.

Українська інформаційна політика формується в принципово інших умовах і поєднує елементи мобілізації, відкритості та адаптивності. Водночас її вразливість полягає у необхідності постійного балансування між вимогами воєнного часу та збереженням демократичного публічного простору. Застосування тих самих механізмів інформаційного впливу – фреймінгу, обмеження дискурсивних меж, інтенсивної медіаекспозиції – у демократичному середовищі породжує не лише мобілізаційний ефект, а й ризики інформаційної втоми, поляризації та звуження рефлексивного обговорення.

Таким чином, розділ засвідчує, що ефективність інформаційної політики в умовах війни визначається не лише технологічними або комунікаційними інструментами, а й інституційною логікою їх використання. Саме ця логіка – централізована й репресивна в авторитарних режимах та гнучка, але внутрішньо напружена в демократичних державах – створює різні траєкторії стійкості та різні ризики для суспільства у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 3. ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК НОВЕ ПОЛЕ БОЮ: СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ, АЛГОРИТМИ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

3.1. Трансформація інформаційного ландшафту: від масових медіа до платформної персоналізації та її вплив на політичні конфлікти

Інформаційний вимір сучасних політичних конфліктів не може бути зрозумілий без аналізу глибокої трансформації медіасередовища, яка відбулася наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Йдеться не лише про зміну каналів поширення інформації, а про перебудову логіки комунікації, ролей акторів і механізмів формування суспільного сприйняття політичних подій. У цьому контексті інформаційний простір перестає бути нейтральним середовищем відображення реальності та перетворюється на активний фактор політичного протистояння.

У класичній моделі масових медіа, що домінувала до кінця 1990-х років, інформаційний ландшафт мав централізований ієрархічний характер. Основними джерелами новин виступали державні або великі приватні телеканали, радіо та друковані видання, які виконували функцію «воротарів» інформації. Саме редакції визначали, які події заслуговують на увагу, у якому контексті вони подаються та які інтерпретаційні рамки пропонуються аудиторії. У такій системі держава мала відносно високий рівень контролю над інформаційним простором, а вплив на громадську думку здійснювався через обмежену кількість каналів із масовим охопленням [49, с. 109-110].

Політичні конфлікти в умовах масового мовлення зазвичай висвітлювалися у спрощеній бінарній логіці. Події інтерпретувалися через чіткий поділ на «своїх» і «чужих», «загрозу» і «захист», «агресію» і «справедливу відповідь». Така модель сприяла формуванню відносно однорідної картини світу в межах національної аудиторії, але водночас обмежувала можливості альтернативного осмислення конфліктів. Війна в Перській затоці 1991 року часто наводиться як приклад «телевізійної війни», де саме телебачення визначало темп, емоційний фон і домінуючі наративи сприйняття подій.

Поява інтернету на початку 2000-х років започаткувала процес децентралізації інформаційного простору. Нові цифрові платформи зруйнували монополію традиційних медіа та створили умови для горизонтальної комунікації. Користувачі отримали можливість не лише споживати інформацію, а й самостійно її продукувати, коментувати та поширювати. Це сприяло розвитку громадянської журналістики, блогосфери та альтернативних джерел новин, які часто ставили під сумнів офіційні версії подій.

У політичних конфліктах цей етап трансформації відкрив нові можливості для мобілізації та координації дій [48, с. 331]. Події Арабської весни продемонстрували, що соціальні мережі можуть виконувати функцію інструментів організації протестів, поширення інформації поза контролем держави та формування міжнародної уваги до внутрішніх конфліктів. Водночас уже на цьому етапі стало очевидно, що доступ до альтернативних джерел інформації не гарантує автоматичного зростання критичного мислення: значною мірою він залежить від активності та мотивації самих користувачів.

Наступний етап трансформації інформаційного ландшафту пов'язаний із домінуванням алгоритмічних платформ і персоналізованої видачі контенту. Із середини 2010-х років ключову роль у формуванні інформаційного порядку денного почали відігравати не редактори і навіть не самі користувачі, а алгоритми рекомендацій Facebook, YouTube, TikTok та інших платформ. Їхня логіка ґрунтується на аналізі поведінки користувача та оптимізації контенту під максимальне утримання уваги [27].

Ця зміна має принципове значення для розуміння сучасних політичних конфліктів. Алгоритмічна персоналізація руйнує спільний інформаційний простір, у межах якого суспільство раніше обговорювало події з опорою на відносно однаковий набір фактів. Натомість формується фрагментоване середовище, де різні групи громадян отримують радикально відмінні інтерпретації одних і тих самих подій. У таких умовах політичний конфлікт дедалі частіше розгортається не навколо фактів, а навколо несумісних версій реальності.

Алгоритмічні системи також змінюють емоційну динаміку інформаційного простору. Контент, що викликає страх, обурення або гнів, має значно вищі показники залученості, а отже отримує пріоритет у поширенні. Це створює сприятливі умови для ескалації конфліктних наративів, радикалізації позицій та зростання поляризації. Інформаційні кампанії дедалі рідше апелюють до раціональних аргументів і дедалі частіше працюють із емоційними реакціями аудиторії.

У контексті російсько-української війни ці процеси набули особливої гостроти. Російська інформаційна стратегія активно використовує фрагментовану структуру цифрового простору для адаптації наративів до різних аудиторій – як внутрішніх, так і зовнішніх. Одні й ті самі події можуть подаватися як «захист», «визволення», «громадянський конфлікт» або «протистояння із Заходом» залежно від цільової групи. Українська сторона, у свою чергу, змушена діяти в умовах багатоканального та асиметричного інформаційного середовища, де швидкість реакції та здатність працювати з різними платформами стають критичними чинниками.

Таким чином, трансформація інформаційного ландшафту від масових медіа до алгоритмічних платформ не лише змінила інструменти комунікації, а й докорінно переформатувала саму природу політичних конфліктів. Інформаційний простір більше не є пасивним тлом для подій – він стає середовищем, у якому конфлікти конструюються, ескалюються та набувають політичного сенсу. Це створює нові виклики для державної інформаційної політики, яка має враховувати не лише зміст повідомлень, а й архітектуру цифрового середовища, у якому ці повідомлення функціонують.

Додатковим наслідком платформної трансформації стало розмивання традиційних меж між внутрішньою та зовнішньою інформаційною політикою. У попередніх медіамоделях національні інформаційні простори були відносно відокремленими: держави могли орієнтувати свої комунікаційні стратегії переважно на власне населення або на зовнішню аудиторію через спеціалізовані канали. У цифровому середовищі ці межі фактично зникають. Контент, створений

для внутрішнього споживання, миттєво стає доступним глобальній аудиторії, а інформаційні повідомлення іноземних акторів безперешкодно інтегруються у внутрішній дискурс.

Це призводить до ситуації, в якій інформаційний простір окремої держави більше не може розглядатися як автономний. Політичні конфлікти дедалі частіше набувають транснаціонального виміру, де наративи циркулюють між країнами, адаптуючись до локальних контекстів. У таких умовах інформаційна політика перестає бути виключно внутрішнім інструментом управління громадською думкою і перетворюється на складову міжнародного протистояння.

Особливо важливим є те, що алгоритмічні платформи не мають національної логіки функціонування [27]. Вони керуються корпоративними правилами, які однаково застосовуються до користувачів з різних країн, незалежно від політичного режиму, стану війни чи рівня загроз національній безпеці. Це створює асиметрію між державами, які змушені діяти в межах правових та етичних обмежень, і недержавними або авторитарними акторами, які використовують ті самі платформи без подібних стримувальних факторів.

У результаті змінюється і сама логіка впливу в політичних конфліктах. Якщо в умовах масових медіа інформаційний ефект досягався через повторюваність повідомлень і контроль над каналами поширення, то в цифровому середовищі ключовим стає контроль над динамікою інформаційних потоків. Значення мають не лише окремі повідомлення, а й здатність запускати ланцюгові реакції — хвилі обговорень, репостів, коментарів і візуальних інтерпретацій, які самостійно відтворюються всередині платформ [17].

Це означає, що інформаційний конфлікт дедалі рідше має чітко окреслений початок і завершення. Він набуває перманентного характеру, де окремі події постійно переосмислюються, вириваються з контексту та інтегруються в нові нарративні рамки. Минулі факти можуть знову активізуватися через роки після їхнього виникнення, якщо алгоритмічне середовище створює для цього сприятливі умови.

Для державної інформаційної політики це створює принципово новий виклик. Традиційні інструменти комунікації – офіційні заяви, пресконференції, спростування – виявляються недостатніми в середовищі, де домінує швидкість, емоційність і фрагментація аудиторій. Відтак ефективність інформаційної політики все більше залежить від здатності держави розуміти логіку цифрових платформ, працювати з різними форматами контенту та адаптувати повідомлення до специфіки окремих інформаційних середовищ [17].

Втрата спільного інформаційного поля стала однією з ключових політичних наслідків платформної персоналізації. Алгоритмічна видача контенту формує паралельні інтерпретаційні простори, у межах яких різні групи аудиторії отримують несумісні рамки пояснення одних і тих самих подій. У таких умовах політичний конфлікт дедалі частіше розгортається не навколо альтернативних рішень, а навколо суперечок про саму природу реальності та критерії достовірності.

У такому середовищі слабшає роль раціональної аргументації як універсального інструменту переконання. Навіть перевірені факти втрачають переконливість, якщо вони не вписуються у вже сформовану для користувача алгоритмічну картину світу. Це створює ситуацію когнітивної фрагментації, за якої політичні актори змушені працювати не лише з повідомленнями, а з базовими рамками сприйняття реальності. Для інформаційної політики це означає зростання значення превентивного формування інтерпретаційних рамок, які визначають, як саме аудиторія буде сприймати подальші події ще до появи конкретних новин.

Ще одним наслідком платформної трансформації є зміна процесів політичної соціалізації [17]. Якщо раніше формування політичних уявлень значною мірою відбувалося через інституціоналізовані канали – освіту, традиційні медіа, партійні структури, – то сьогодні значна частина цього процесу переміщується у цифрове середовище. Алгоритми не лише відображають наявні інтереси користувача, а й активно їх формують, підштовхуючи до певних тем, стилів мислення та емоційних реакцій. У результаті політичні переконання дедалі

частіше формуються фрагментарно, без цілісної картини світу, що підвищує вразливість до маніпулятивних наративів у період загострення конфліктів.

Для політичних конфліктів це має довгострокові наслідки. Алгоритмічне середовище сприяє закріпленню не лише конкретних наративів, а й стилів сприйняття – недовіри до інституцій, підвищеної емоційної реактивності, схильності до конспірологічних пояснень. У таких умовах навіть після завершення активної фази конфлікту інформаційний простір зберігає потенціал повторної ескалації, оскільки алгоритмічно підживлені інтерпретаційні схеми продовжують функціонувати. Це ускладнює процеси постконфліктного врегулювання та відновлення суспільної довіри [29].

Таким чином, трансформація інформаційного ландшафту в цифрову епоху має не лише тактичний, а й стратегічний вимір. Йдеться не просто про зміну каналів комунікації, а про перебудову когнітивних і соціальних умов, у межах яких відбувається політичне протистояння. Для державної інформаційної політики це означає необхідність переходу від реактивного реагування на інформаційні загрози до системного управління інформаційною екосистемою, з урахуванням довгострокових ефектів платформної персоналізації та алгоритмічного управління увагою. Відтак ключовим питанням стає не лише зміст політичних повідомлень, а й механізми їхньої видимості в платформному середовищі – тобто алгоритмічне управління увагою та персоналізований розподіл контенту.

3.2. Алгоритмічне управління увагою та мікротаргетинг як інструменти політичного впливу

Цифрова трансформація інформаційного простору призвела до появи нового механізму політичного впливу, який принципово відрізняється від класичних форм пропаганди та масової комунікації. Йдеться про алгоритмічне управління увагою – систему, в межах якої інформаційна видимість контенту визначається не суспільною значущістю чи достовірністю, а його здатністю утримувати користувача в межах платформи. У такій логіці політична інформація стає

частиною економіки уваги, де конкурує з розважальним контентом, емоційними історіями та візуальними стимуляторами.

Алгоритми соціальних мереж оптимізовані на максимізацію залученості: лайків, коментарів, поширень і часу перегляду. Політичні повідомлення, які викликають сильні емоції – обурення, страх, гнів або тріумф – отримують пріоритет у поширенні. Внаслідок цього інформаційне середовище системно зміщується в бік радикалізованих і спрощених наративів, тоді як складні, контекстуальні або стримані повідомлення опиняються на периферії уваги [17, с. 109].

Цей процес має безпосередній вплив на перебіг політичних конфліктів. Інформаційна політика більше не може обмежуватися передачею раціональних аргументів або офіційних позицій. Вона змушена функціонувати в середовищі, де логіка поширення контенту визначається непрозорими алгоритмічними рішеннями приватних корпорацій. У результаті держава втрачає монополію на формування порядку денного, а політичні актори вимушені адаптувати свої повідомлення до вимог платформного середовища.

Наступним етапом еволюції алгоритмічного впливу став мікротаргетинг – технологія персоналізованого поширення політичних повідомлень на основі поведінкових, соціальних та психологічних характеристик користувачів. На відміну від масової пропаганди, мікротаргетинг не передбачає створення єдиного наративу для всієї аудиторії. Натомість кожна група або навіть окрема людина отримує адаптоване повідомлення, яке враховує її страхи, цінності, попередній досвід і когнітивні упередження [37, с. 100].

Політична небезпека мікротаргетингу полягає не лише в його ефективності, а й у відсутності публічності. Персоналізовані повідомлення існують у приватному інформаційному просторі користувача і не підлягають суспільному контролю. На відміну від телевізійної реклами чи публічних виступів, такі повідомлення неможливо повноцінно перевірити, оскільки вони не є загальнодоступними. Це підриває саму ідею відкритої політичної дискусії, де аргументи можуть бути оскаржені, а маніпуляції – викриті.

Показовим прикладом практичного застосування мікротаргетингу в політичних цілях став скандал навколо компанії Cambridge Analytica, яка використовувала персональні дані користувачів соціальних мереж для створення індивідуалізованих політичних повідомлень. Особливістю цього впливу було те, що різні групи виборців отримували відмінні, а подекуди взаємовиключні меседжі, які існували поза межами публічного інформаційного простору. Така практика унеможлиблювала суспільний контроль і критичне осмислення політичної комунікації, підриваючи базові принципи прозорості та підзвітності, що є фундаментальними для демократичних систем.

У контексті політичних конфліктів мікротаргетинг використовується для посилення внутрішніх суперечностей у суспільстві [63]. Різним групам можуть одночасно транслюватися взаємовиключні меседжі, що апелюють до протилежних емоцій і цінностей. Одним користувачам демонструється контент, який підсилює недовіру до державних інституцій, іншим – матеріали, що радикалізують патріотичні настрої або виправдовують насильницькі дії. У підсумку формується фрагментоване інформаційне поле, де спільна рамка обговорення фактично зникає.

Особливу роль у цьому процесі відіграють дані. Поведінкові сліди користувачів – історія переглядів, реакції, пошукові запити, геолокація – перетворюються на стратегічний ресурс. Той, хто має доступ до масивів таких даних і здатен їх аналізувати, отримує можливість не лише прогнозувати поведінку аудиторії, а й активно впливати на неї. У цьому сенсі алгоритмічні платформи стають не просто каналами комунікації, а повноцінними політичними акторами, чий вплив може перевищувати можливості окремих держав.

Для інформаційної політики демократичних країн це створює складну дилему. З одного боку, використання алгоритмічних інструментів і мікротаргетингу може підвищити ефективність державної комунікації [37,с. 100]. З іншого – надмірна адаптація до цих механізмів несе ризик ерозії демократичних принципів, зокрема прозорості, рівності доступу до інформації та відповідальності політичних акторів. У ситуації політичного конфлікту ця дилема

загострюється, оскільки короткострокова ефективність може вступати в суперечність із довгостроковою стійкістю політичної системи.

Алгоритмічне управління увагою формує специфічну логіку політичної комунікації, у межах якої пріоритет надається не змістовній значущості повідомлень, а їхній здатності викликати емоційну реакцію. У конфліктних умовах це призводить до системного зсуву інформаційного простору в бік поляризованих і спрощених інтерпретацій, де крайні позиції отримують структурну перевагу над поміркованими. Кумулятивний характер алгоритмічних рекомендацій закріплює замкнені інформаційні середовища, у яких повторюваність меседжів важить більше, ніж їхня аргументованість, а альтернативні погляди поступово витісняються з поля уваги.

Мікротаргетинг у цьому контексті посилює асиметрію інформаційного впливу, оскільки персоналізовані повідомлення функціонують поза межами публічного контролю і дозволяють одночасно стимулювати різноспрямовані реакції в різних сегментах суспільства [37,с. 100]. В умовах війни цей ефект доповнюється часовою асиметрією: інформаційні атаки, оптимізовані під алгоритми, поширюються миттєво, тоді як перевірка фактів і офіційні реакції потребують часу. У результаті держава опиняється перед стратегічною дилемою між необхідністю швидкої видимості та збереженням демократичних стандартів публічної комунікації.

Таким чином, алгоритмічне управління увагою та мікротаргетинг слід розглядати не лише як окремі інструменти політичного впливу, а як елементи глибшої трансформації інформаційного простору. Вони змінюють умови, за яких формуються політичні позиції, посилюють асиметрію між акторами конфлікту та ускладнюють завдання державної інформаційної політики. Саме в цій площині постає питання нерівності можливостей між демократичними та авторитарними моделями, що логічно підводить до аналізу асиметрії інформаційних стратегій у цифрових конфліктах.

3.3. Асиметрія інформаційного протистояння: демократичні та авторитарні моделі

Цифрове інформаційне середовище не є нейтральним простором, у якому всі політичні актори мають рівні можливості. Навпаки, воно формує структурну асиметрію між демократичними та авторитарними режимами, що особливо яскраво проявляється в умовах політичних і воєнних конфліктів. Ця асиметрія пов'язана не стільки з рівнем технологічного розвитку, скільки з різними політичними обмеженнями, нормативними рамками та уявленнями про допустимі інструменти впливу.

Авторитарні держави діють у цифровому середовищі з позиції мінімальних внутрішніх обмежень. Вони не зобов'язані дотримуватися стандартів прозорості, свободи слова чи захисту персональних даних. Це дозволяє їм використовувати алгоритмічні платформи максимально агресивно, поєднуючи дезінформацію, маніпуляцію, психологічний тиск і приховані інформаційні операції [13]. У такій моделі інформаційна політика фактично зливається з інструментами спеціальних операцій і розглядається як продовження державної влади іншими засобами.

Російська Федерація є показовим прикладом такої логіки. Її підхід до цифрового інформаційного простору ґрунтується на принципі тотального інструменталізму: будь-яка платформа, будь-який формат і будь-який наратив можуть бути використані для досягнення політичної мети. У цьому контексті не має вирішального значення внутрішня суперечливість повідомлень або їхня відповідність фактам. Ключовим є створення інформаційного шуму, перевантаження аудиторії та підрив здатності відрізнити правду від вигадки.

Особливість російської моделі полягає у поєднанні централізованого стратегічного управління з децентралізованим виконанням. Державні структури формують загальні наративні рамки, тоді як їхнє наповнення реалізується через мережі формально незалежних акторів: анонімні Telegram-канали, псевдожурналістські ресурси, блогерів, бот-мережі та псевдоекспертні спільноти. Така структура ускладнює ідентифікацію джерела впливу й дозволяє заперечувати державну причетність до конкретних інформаційних операцій [39].

Демократичні держави перебувають у принципово іншій ситуації. Їхня інформаційна політика обмежена правовими нормами, суспільним контролем і політичною відповідальністю. Будь-яка форма маніпуляції або дезінформації, навіть якщо вона спрямована проти зовнішнього противника, може викликати внутрішній політичний скандал і підірвати довіру громадян до власних інституцій. У результаті демократичні режими змушені діяти значно обережніше, що знижує їхню оперативність у цифрових конфліктах [47].

Ця асиметрія має не лише нормативний, а й організаційний вимір. В авторитарних режимах інформаційна політика інтегрована в систему управління та безпеки, що забезпечує централізоване формування наративів і водночас їхнє виконання через мережі підконтрольних або напівформально автономних акторів, ускладнюючи атрибуцію впливу. У демократичних системах, навпаки, комунікація структурно фрагментована між державними інституціями, незалежними медіа, громадянським суспільством і платформами.

Додатковим чинником асиметрії є різний підхід до правди як ресурсу політичної комунікації. Для авторитарних режимів суперечливість або взаємовиключність повідомлень не є проблемою, оскільки метою впливу часто виступає не переконання, а дестабілізація. Інформаційне перевантаження та множинність взаємовиключних інтерпретацій знижують здатність аудиторії до раціонального аналізу та сприяють формуванню апатії або цинізму. Демократичні держави, навпаки, змушені підтримувати внутрішню логічну узгодженість комунікації, оскільки будь-яка явна суперечність швидко стає предметом внутрішньої критики й підриває довіру [39].

У цифровому середовищі ця відмінність посилюється алгоритмічно. Платформи не оцінюють повідомлення за критеріями істинності або нормативної допустимості, а лише за рівнем взаємодії. Контент, що провокує сумнів, обурення або скандал, отримує алгоритмічну перевагу незалежно від його походження. Авторитарні актори можуть системно експлуатувати цю логіку, продукуючи великі обсяги маніпулятивного контенту без ризику внутрішніх політичних

наслідків. Демократичні держави, обмежені етичними та правовими рамками, опиняються у менш вигідному становищі в цій конкурентній боротьбі за увагу.

Практичним втіленням такої асиметричної логіки стала діяльність російської Internet Research Agency (IRA), відомої як так звана «фабрика тролів». Її інформаційні операції будувалися не навколо просування одного узгодженого нарративу, а за принципом масового продукування різномірних і часто суперечливих повідомлень, що одночасно поширювалися через соціальні мережі, форуми та коментарні платформи. У наукових дослідженнях та аналітичних звітах цей підхід описується як модель *firehose of falsehood*, метою якої є не переконання аудиторії, а створення інформаційного перевантаження, підрив довіри до джерел і розмивання меж між правдою та вигадкою. В умовах алгоритмічного середовища, яке винагороджує інтенсивність і емоційність взаємодії, така стратегія отримує структурну перевагу над нормативно обмеженими моделями демократичної комунікації [53].

Іншим показовим прикладом асиметрії інформаційних стратегій є діяльність європейської ініціативи EUvsDisinfo, створеної в межах East StratCom Task Force Європейської служби зовнішніх дій. На відміну від авторитарних інформаційних операцій, ця платформа не продукує альтернативні або маніпулятивні нарративи, а зосереджується на виявленні, документуванні та публічному спростуванні дезінформаційних повідомлень. Така модель базується на принципах прозорості, верифікації джерел і відкритого доступу до даних, що забезпечує її нормативну легітимність, але водночас знижує оперативність реагування. У цифровому середовищі, де алгоритми надають перевагу емоційно насиченому контенту, аналітичні та коригувальні повідомлення демократичних інституцій часто поступаються за охопленням маніпулятивним інформаційним кампаніям, що яскраво ілюструє структурну нерівність можливостей між демократичними та авторитарними моделями впливу [55].

Асиметрія проявляється і в роботі з міжнародною аудиторією. Авторитарні режими часто не прагнуть досягти домінування одного переконливого нарративу на глобальному рівні. Натомість їхня стратегія полягає у підриві консенсусу,

послабленні довіри до джерел інформації та стимулюванні взаємних підозр між демократичними суспільствами. Демократичні держави, навпаки, змушені апелювати до норм міжнародного права, доказовості та стабільності аргументації, що робить їхню комунікацію менш гнучкою, але більш передбачуваною.

Важливо зазначити, що така асиметрія не означає автоматичної переваги авторитарних моделей у довгостроковій перспективі. Хоча вони можуть досягати швидких тактичних результатів, систематичне використання маніпуляцій і дезінформації поступово руйнує довіру навіть серед власного населення. У демократичних системах, попри повільнішу реакцію, зберігається потенціал самокорекції через публічну критику, інституційні механізми відповідальності та участь громадянського суспільства. Саме цей потенціал стає ключовим ресурсом інформаційної стійкості в затяжних конфліктах.

Практичним прикладом прояву асиметрії інформаційних можливостей є протистояння між Україною та Російською Федерацією у цифровому середовищі. Російська інформаційна стратегія в цьому конфлікті базується на поєднанні масового виробництва контенту, гнучкої адаптації наративів та відсутності внутрішніх нормативних обмежень. Одні й ті самі платформи використовуються для поширення альтернативних і суперечливих пояснень подій, які адресуються різним аудиторіям і не потребують внутрішньої логічної узгодженості. Такий підхід дозволяє досягати ефекту інформаційного перевантаження, за якого ключовим результатом стає не переконання, а підрив довіри до будь-яких інтерпретацій загалом [39, с. 86].

Українська інформаційна політика формується в принципово інших умовах. Вона змушена поєднувати завдання мобілізації та міжнародної легітимації з необхідністю збереження внутрішньої довіри і правової коректності комунікації. Це означає обмеження у використанні маніпулятивних технік і залежність від перевірених фактів, що знижує швидкість реакції у порівнянні з агресивними інформаційними кампаніями супротивника. Водночас така модель забезпечує вищий рівень довгострокової стійкості, оскільки комунікація, яка спирається на узгодженість і доказовість, менш вразлива до внутрішньої делегітимації.

Асиметрія особливо помітна у роботі з міжнародною аудиторією. Російська сторона активно експлуатує фрагментованість глобального інформаційного простору, підлаштовуючи повідомлення під політичні уподобання, ідеологічні конфлікти та соціальні напруження в різних країнах. Україна, навпаки, змушена дотримуватися відносно єдиної рамки аргументації, орієнтованої на норми міжнародного права та принципи колективної безпеки.

Таким чином, українсько-російський конфлікт демонструє, що асиметрія інформаційних можливостей у цифровому середовищі не є лише технологічною або ресурсною. Вона має глибокі політико-інституційні корені, пов'язані з різним розумінням допустимих меж інформаційного впливу. У короткостроковій перспективі це створює перевагу для авторитарних стратегій, однак у довгостроковому вимірі саме здатність зберігати довіру та узгодженість комунікації стає ключовим чинником інформаційної стійкості.

З огляду на це, асиметрію інформаційних можливостей доцільно розглядати не як статичний дисбаланс, а як динамічний процес, у якому короткострокова ефективність може вступати в суперечність із довгостроковою легітимністю. Для демократичних держав виклик полягає не в копіюванні авторитарних практик, а в адаптації власних інформаційних стратегій до цифрового середовища без втрати базових принципів відкритості та довіри. Саме ця напруга між ефективністю і нормативністю визначає специфіку сучасного інформаційного протистояння.

3.4. Критерії та обмеження оцінювання ефективності інформаційної політики

Оцінювання ефективності інформаційної політики в умовах воєнного конфлікту ускладнюється відсутністю універсальних вимірюваних показників результативності. Кількісні цифрові метрики відображають інтенсивність інформаційних потоків, однак не дають достатніх підстав для висновків щодо рівня довіри, стійкості публічного простору та довгострокових поведінкових змін. Тому аналіз ефективності доцільно здійснювати через виявлення структурних сильних сторін і вразливостей інформаційної політики.

Українська інформаційна політика в умовах повномасштабного воєнного конфлікту формується в ситуації постійного тиску, високої динаміки подій та асиметричного інформаційного протистояння. На відміну від стабільних політичних систем, де інформаційна політика вибудовується поступово і спирається на відносно сталу інституційну архітектуру, українська модель значною мірою є реактивною, адаптивною та залежною від зовнішніх і внутрішніх викликів. Це зумовлює одночасну наявність як суттєвих сильних сторін, так і системних вразливостей [12].

Однією з ключових переваг української інформаційної політики є висока адаптивність. Умови війни змусили державні інституції швидко освоювати цифрові канали комунікації, працювати з різними платформами та експериментувати з форматами подачі інформації. Відмова від виключно формалізованої бюрократичної комунікації дозволила зробити інформаційні повідомлення більш зрозумілими, емоційно насиченими та доступними для широкої аудиторії. Це особливо важливо в умовах алгоритмічного середовища, де простота і чіткість меседжів безпосередньо впливають на їхню видимість і поширення.

Важливим ресурсом стала взаємодія держави з недержавними акторами – громадянським суспільством, волонтерськими ініціативами, експертними спільнотами та лідерами думок. Саме ця мережевість дозволила компенсувати обмежені інституційні можливості та забезпечити швидке поширення ключових наративів як усередині країни, так і за її межами. У цифровому середовищі така децентралізована модель виявилася більш життєздатною, ніж жорстко централізовані комунікаційні схеми, оскільки вона підвищує рівень довіри і знижує ризик сприйняття повідомлень як суто пропагандистських.

Ще однією сильною стороною є здатність України працювати з міжнародною аудиторією. Інформаційна політика активно інтегрується з елементами публічної дипломатії, використовуючи цифрові платформи для прямої комунікації з іноземними суспільствами, медіа та політичними елітами. Чітка рамка правової аргументації, апеляція до міжнародного права та акцент на захисті

базових демократичних цінностей забезпечують високий рівень легітимності українських меседжів у глобальному інформаційному просторі. Це є критично важливим у ситуації, коли підтримка партнерів має довгостроковий характер і не може ґрунтуватися виключно на емоційній мобілізації.

Водночас адаптивність і децентралізація створюють і суттєві вразливості. Однією з ключових проблем залишається відсутність повністю сформованої інституційної архітектури інформаційної політики. Координація між різними органами влади, силовими структурами та комунікаційними підрозділами часто має ситуативний характер. Це підвищує ризик розбіжностей у формулюваннях, часових затримок або суперечливих повідомлень, що в умовах цифрового середовища швидко використовується супротивником для дискредитації.

Окремою вразливістю є висока персоналізація комунікації. Значна частина інформаційного впливу будується навколо конкретних публічних фігур і персональних каналів комунікації. У короткостроковій перспективі це підсилює ефективність і впізнаваність меседжів, однак у довгостроковому вимірі створює ризики залежності системи від кадрових і політичних змін. Відсутність інституційно закріплених механізмів спадковості може ускладнити збереження ефективності інформаційної політики після завершення гострої фази конфлікту [17, с. 109-110].

Ще одним проблемним аспектом є баланс між мобілізацією та внутрішнім суспільним діалогом. В умовах війни інформаційна політика закономірно орієнтується на підтримку єдності, зниження паніки та нейтралізацію ворожих наративів. Однак тривале домінування мобілізаційної логіки звужує простір для критичного обговорення, складних тем і внутрішніх суперечностей. Це створює ризик накопичення напруження, яке в цифровому середовищі може проявитися у вигляді фрагментації, зростання альтернативних каналів комунікації та зниження довіри до офіційних джерел [13].

Вразливим залишається і психологічний вимір. Постійний інформаційний тиск, висока емоційна насиченість повідомлень і безперервна присутність війни в медіапросторі сприяють формуванню інформаційної втоми. У довгостроковій

перспективі це знижує ефективність навіть добре вибудованих комунікацій і підвищує сприйнятливості частини аудиторії до спрощених або маніпулятивних пояснень [44. с. 206-207]. Для інформаційної політики це означає необхідність переходу від виключно мобілізаційної риторики до більш збалансованих форм комунікації, які враховують психологічну витривалість суспільства.

Таким чином, українська інформаційна політика в умовах цифрового конфлікту поєднує значний потенціал і структурні обмеження. Її сильні сторони – адаптивність, мережевість і міжнародна легітимність – дозволяють ефективно протидіяти агресивному інформаційному впливу у короткостроковій перспективі. Водночас наявні вразливості вказують на необхідність інституційного зміцнення, формалізації координаційних механізмів і поступового переходу від кризового реагування до стратегічного планування інформаційної політики. Саме цей перехід є ключовою умовою підвищення стійкості держави в умовах тривалого цифрового протистояння.

Висновки до розділу 3

У межах Розділу 3 обґрунтовано, що цифрове середовище радикально змінює архітектуру політичного протистояння: конфлікти дедалі частіше розгортаються не лише навколо подій, а навколо керування видимістю, інтерпретаційними рамками та динамікою інформаційних потоків у платформному просторі.

Показано, що алгоритмічна персоналізація та економіка уваги сприяють фрагментації публічної сфери, емоційній поляризації та зниженню ролі спільної фактологічної бази, що ускладнює як внутрішній суспільний діалог, так і державне реагування в умовах кризи.

Встановлено, що мікротаргетинг і робота з масивами даних переводять політичний вплив у менш публічну площину, послаблюючи механізми демократичного контролю та підсилюючи часову асиметрію між швидкістю інформаційних атак і можливістю їхньої перевірки та спростування.

Окреслена асиметрія між демократичними та авторитарними моделями засвідчує: короткострокова ефективність цифрових інформаційних операцій часто пов'язана з порушенням нормативних обмежень, тоді як довгострокова стійкість залежить від здатності зберігати довіру та узгодженість комунікації. Це створює підґрунтя для формулювання практичних рекомендацій щодо удосконалення інформаційної політики в умовах сучасних політичних конфліктів.

Таким чином, цифровий вимір сучасних політичних конфліктів слід розглядати як один із ключових чинників національної безпеки. Усвідомлення цієї ролі створює підґрунтя для подальшого аналізу шляхів удосконалення інформаційної політики, зокрема в частині інституційного зміцнення, нормативного регулювання та розвитку стратегічних комунікацій. Саме ці напрями становлять логічний перехід до узагальнюючих висновків кваліфікаційної роботи та формулювання практичних рекомендацій.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах політичні конфлікти дедалі рідше розгортаються виключно у військовому або дипломатичному вимірі. Інформаційна сфера перетворилася на самостійне поле протистояння, у межах якого формуються уявлення про події, визначаються ролі учасників конфлікту та закріплюються рамки допустимих політичних рішень. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу інформаційної політики як інструменту впливу в умовах сучасних політичних конфліктів, що і стало метою даної кваліфікаційної роботи.

У процесі дослідження було встановлено, що інформаційна політика в умовах конфлікту зазнає якісної трансформації порівняно з мирним часом. Вона перестає виконувати переважно комунікативну та інформативну функцію і набуває стратегічного характеру, спрямованого на управління сприйняттям, емоційним станом і поведінковими реакціями різних аудиторій. Інформація у конфлікті функціонує як ресурс, співмірний за значенням із військовими, економічними та дипломатичними інструментами.

Аналіз теоретичних підходів до розуміння політичного конфлікту показав, що класичні концепції, орієнтовані на матеріальні інтереси, силове протистояння та інституційні механізми, є недостатніми для пояснення логіки сучасних конфліктів. Інформаційний вимір формує окремий простір боротьби, у якому вирішальне значення мають символи, наративи, інтерпретації та когнітивні установки. Політичний конфлікт у сучасному світі існує одночасно у фізичному, інформаційному та когнітивному вимірах, і нехтування будь-яким із них призводить до концептуальної неповноти аналізу.

У межах роботи було обґрунтовано, що інформаційний вплив у політичних конфліктах має системний характер і не зводиться до окремих форм пропаганди чи дезінформації. Він охоплює широкий спектр практик – від стратегічних комунікацій і наративного конструювання до психологічних операцій, регулятивних рішень і платформної модерації. Ці елементи функціонують у

тісному взаємозв'язку, утворюючи багаторівневу систему інформаційного протистояння.

Особливу увагу було приділено типологізації інформаційного впливу в політичних конфліктах. У роботі показано, що ключову роль відіграють легітимаційні, мобілізаційні, деморалізаційні та захисні наративи, які формують цілісні смислові рамки сприйняття конфлікту. Важливою характеристикою цих наративів є їхня довготривалість і здатність адаптуватися до різних аудиторій, що робить інформаційний вплив процесом, а не сукупністю разових комунікаційних актів.

Дослідження механізмів реалізації інформаційної політики дозволило встановити, що ефективність впливу визначається не окремими інструментами, а рівнем координації між стратегічними цілями, операційними рішеннями та системами зворотного зв'язку. Офіційна державна комунікація, взаємодія з медіа, використання цифрових платформ, залучення недержавних акторів і міжнародний вимір інформаційної політики утворюють складну багаторівневу систему, у межах якої помилки або суперечності здатні швидко знижувати загальну результативність.

Окремим результатом дослідження стало виявлення принципової ролі цифрового середовища у трансформації сучасних політичних конфліктів. Перехід від масових медіа до алгоритмічних платформ призвів до фрагментації інформаційного простору та руйнування спільних рамок сприйняття. Алгоритмічне управління увагою і персоналізація контенту сприяють поляризації, радикалізації та емоційній ескалації, що створює сприятливі умови для маніпулятивних практик.

Мікротаргетинг і використання великих масивів даних формують нову архітектуру політичного впливу, в якій інформаційні кампанії стають менш публічними і менш підконтрольними суспільству. Це підриває традиційні механізми демократичного контролю та ускладнює протидію маніпуляціям, особливо в умовах конфлікту, де швидкість і емоційна насиченість повідомлень часто переважають над перевіркою та раціональним аналізом.

Важливим висновком роботи є констатація структурної асиметрії між демократичними та авторитарними моделями інформаційної політики. Авторитарні режими отримують тактичну перевагу завдяки відсутності внутрішніх правових і етичних обмежень, що дозволяє їм використовувати цифрові платформи максимально агресивно і деструктивно. Демократичні держави, натомість, змушені балансувати між ефективністю впливу та збереженням довіри, свободи слова і підзвітності. У короткостроковій перспективі це створює нерівні умови конкуренції, однак у довгостроковому вимірі саме легітимність і стійкість інформаційного простору визначають здатність суспільства витримувати тривалі конфлікти.

Український досвід інформаційної політики в умовах війни з Російською Федерацією підтверджує ключові теоретичні положення роботи. З одного боку, висока адаптивність, мережевий характер комунікації та ефективна робота з міжнародними аудиторіями стали важливими чинниками інформаційної стійкості. З іншого боку, зберігаються системні вразливості, пов'язані з інституційною нестабільністю, ризиками інформаційної втоми та складністю підтримання довгострокової узгодженості наративів.

Загалом проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що інформаційна політика в сучасних політичних конфліктах є не допоміжним елементом, а ключовим чинником формування політичної реальності. Її ефективність визначається здатністю держави інтегрувати комунікаційні, технологічні та психологічні аспекти впливу в єдину стратегію, спрямовану не лише на короткострокову мобілізацію, а й на збереження суспільної стійкості та довіри.

Отримані результати створюють підґрунтя для подальших наукових досліджень у сфері інформаційної безпеки, стратегічних комунікацій і регулювання цифрових платформ, а також мають практичне значення для формування та вдосконалення державної інформаційної політики в умовах сучасних політичних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Поняття «інформаційна політика». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/euro/1511>
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
5. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
6. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Центр протидії дезінформації»: Указ Президента України від 07.05.2021 № 187/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/2021#Text>
9. Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/72/2021#Text>
10. Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
11. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2022 році». Київ: НІСД, 2022. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analitichna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1>
12. Бабіна В. О., Кудлай І.В. Інформаційна політика та її роль у вирішенні міждержавних конфліктів. *Політикус : наук. журнал*. 2022. № 6. С. 53–58.

13. Батрименко О. В. Роль соціальних медіа у російсько-українській інформаційній війні. URL: <https://zpv.knu.ua/index.php/pb/article/view/142>
14. Братах Л. Інформаційна безпека України в умовах дезінформаційного впливу: загрози, виклики, механізми реагування. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. Випуск 21, 2025. С. 50-59.
15. Варга Т.М. Дезінформація та пропаганда як інструменти ведення гібридної війни росії проти України. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/87.pdf>
16. Ващенко І., Полтавський Е. М. Теорія і практика проведення спеціальних інформаційних операцій в умовах російсько-української війни. *Politology bulletin*. 2022. Iss. 89. С. 124-132.
17. Вдовічена О., Родінова Н., Тішко Л. Вплив соціальних мереж на динаміку соціального конфлікту. *Держава та регіони*. Запоріжжя: [б. в.], 2022. № 1(49). С. 107-113.
18. Горбань Ю. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2015. Вип. 1. С. 136–141.
19. Гордієнко М. Г. Політичний конфлікт як спосіб існування соціуму / М. Г. Гордієнко // Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України]. 2008. Вип. 41. С. 7-15.
20. Гарькавий Є.М. Підходи НАТО до формування наративів. *Політичне життя*. (Лют 2024), 2024. С. 102-107.
21. Гізун А., Гріга В. Аналіз сучасних теорій інформаційно-психологічних впливів в аспекті інформаційного протиборства. *Безпека інформації*. 2016. 7. С. 272-282.
22. Гуцуляк Д.М. Роль інформаційно-медійних технологій як інструменту гібридної війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2024. Том 35 (74) № 3. С.52-58.
23. Денисюк Ж.З. Інформаційна політика в умовах гібридного протистояння як механізм реалізації національних стратегічних комунікацій. *Право та*

державне управління. 2020. № 4. С. 205-210.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2020_4_30

24. Дорогих С.О. Щодо питань інформаційної безпеки як напряму інформаційної політики України в умовах війни. *Інформація і право.* 2022. № 2. С. 133-137.
25. Деструктивні впливи та негативні наративи: інструменти виявлення та протидії: метод. мат. / Д.В.Дубов, А.В.Баровська, Ю.К.Каздобіна. Київ:УФБС, 2020. 60 с.
26. Дубов Д. В. Державна інформаційна політика України в умовах гібридного миру та війни. *Стратегічні пріоритети*, 2016, Вип. 3. С. 86-93
27. Дімура М. Інформаційні бульбашки – як їх формують пошукові алгоритми. URL:
<https://www.site2b.ua/ua/web-blog-ua/informacijni-bulbashki-yak-ix-formuyut-p-oshukovi-algoritmi.html>
28. Калініченко Б. Визначальні напрями формування стратегії протистояння інформаційній війні. *Держава і право.* 2019. Вип. 83. С. 61–73.
29. Кирилова О.В., Михайлова, А.А., Захаріна, К.В. Специфіка використання соціальних медіа у російсько-українській гібридній війні. *Соціальні комунікації*, 2023. 2 (54), с. 101-110.
30. Ковалевич Б.В. Соціальні мережі як новий інструмент ведення інформаційних війн у сучасному світі. *Грані. Соціологія*, 4 (108), с. 118-121.
31. Козьмініх А. В. Складники механізму реалізації інформаційної політики України. *Науковий журнал «Політикус».* 2020. № 2. С. 52-58.
32. Конфліктологія: навч. посібник / Л.М. Герасіна, М.П. Требін, В.Д. Воднік та ін. Харків: Право, 2012. 128 с.
33. Кузьменко Г. О. Концептуалізація фреймів для досліджень стратегічної комунікації Росії під час повномасштабної російсько-української війни на основі класичних підходів. *Обрії друкарства*, 2025. (1(17)). С. 60–70.
34. Маркс К. Капітал. Київ : «Видавничий союз Андронум», 2021. 960 с.

- 35.Меренюк С., Меренюк Х. Україно-російська гібридна війна. *Україна в умовах трансформації міжнародної системи*. Львів, 2019. С. 47–51.
- 36.Мирошниченко А.І. Інформаційна політика в умовах воєнного стану. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Том 34 (73) № 3, 2023. С. 41-45.
- 37.Наумкіна С. М., Кокорев О. В., Тарасов А. В. Політико-правові основи людського виміру національної безпеки України: стратегії виживання та протидії когнітивним загрозам. *«Політичне життя»*. №3, 2025. С. 98 – 103.
- 38.Павлюк А. С., Кирилова О. В. Генеза моделей інформаційного впливу. The 2nd International scientific and practical conference “Innovative development of science, technology and education” (November 16-18, 2023) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2023. С. 530-538.
- 39.Патлашинська І. В. Сучасна російсько-українська інформаційна війна: завдання, методи та особливості використання. *Регіональні студії*. 2022., вип. 28 Т. 1. С. 84-87.
- 40.Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2006. 663 с.
- 41.Примуш М.В., Осмолівська А.О. Інформаційний вимір політичних конфліктів: теоретичні підходи та практичне втілення. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 36-42.
- 42.Станкевич І.П. Політичний конфлікт та технологія його запобігання. *Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія: Філософія. Політологія*. 2007. Вип. 87–88. С. 70–73.
- 43.Станкевич І.П. Шляхи та способи розв’язання політичних конфліктів. *Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія: Філософія. Політологія*. 2007. Вип. 87–88. С. 128–132.
- 44.Таркін В. Особливості інформаційної війни РФ та український спротив. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71, С. 204–210.

- 45.ЦПД пояснює як працює механізм «спіралі мовчання». URL: https://cpd.gov.ua/glossary/mechanisms/czpd_poyasnyuye-mehanizm-spirali-movcha/
- 46.Чукот С.А., Джига Т.В. Інформаційна політика в Україні (опорний конспект лекцій до нормативного курсу): Навчальний посібник. Київ: 94 с.
- 47.Цимбал С. Ю. Інформаційна війна в сучасних інтернеткомунікаціях: українсько-європейські практики та виклики / С. Ю. Цимбал, І. І. Проноза. *Політикус: наук. журнал*. 2025. Вип. 3. С. 97-102.
- 48.Шаповалова А. М. Соціологія публічних комунікацій: політичний дискурс і громадська думка в інформаційному суспільстві / А. М. Шаповалова, О. М. Коваль // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія (з нагоди 25-ліття спеціальності "Політологія" у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника).2025. № 21. С. 330-336.
- 49.Шаріпов Р. Р. Зміна взаємовпливу засобів масової інформації та влади в умовах загострення війни між Росією та Україною. *Politicus*. 2025.№ 1. С. 107-112.
- 50.Фещенко І. Інформаційна війна як органічна складова сучасного збройно-політичного конфлікту. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2021. Вип. 13 (1). С. 96–103.
- 51.Чмир Я. Інформаційна війна як ключова загроза демократичному державотворенню України. Державноуправлінські студії. 2019. № 10. С. 1–11.
- 52.Яфонкін А., Шевчук В. Інформаційна війна проти держави та інформаційна безпека України. Форум права. 2017. № 5. С. 466–472.
- 53.Як працює російська "фабрика тролів": розповідь экс-"троля". URL: <https://www.dw.com/uk/як-працює-російська-фабрика-тролів-розповідь-колишньої-працівниці/a-42654561>
- 54.Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet

- intermediaries. URL:
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680790e14
55. Euvsdisinfo. URL: <https://euvsdisinfo.eu/ua/about-ua/>
56. Information Commissioner's Office. Democracy Disrupted? Personal information and political influence. 2018. URL:
<https://ico.org.uk/media2/migrated/2259369/democracy-disrupted-110718.pdf>
57. Benkler Y., Faris R., Roberts H. Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics. Oxford: Oxford University Press, 2018. 496 p.
58. Boulding K. National images and international systems. Journal of conflict resolution. 1959. № 3. P. 120-131.
59. Deutsch K. The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control. New York : The Free Press of Glencoe, 1966. 316 p.
60. Tilly Charles. The Politics of Collective Violence. Cambridge University Press, 2014. URL:
<https://www.cambridge.org/core/books/politics-of-collective-violence/12FF386A493CDB99418033CA2A234D05>
61. Dahrendorf, Ralf. Life chances: Approaches to Social and Political Theory. London: Weidenfeld and Nicolson, 1979. 181 p.
62. Coser A. Lewis. Conflict and Consensus. London: Free Pr, 1984. 436 p.
63. Fedorov V. D. Kognitivna viina yak element gibridnoï agresii: instrumenti ta metodi protidii. *Informatsiina bezpeka: vikliki ta rishennya*, 2023. 2 (10). P. 108–117.
64. Lowery S. A., De Fleur M. L. Milestones in Mass Communication Research. 4-те вид. Longman Pub Group, 1999.
65. Katz E., Lazarsfeld P. F. Personal influence ; the part played by People in the flow of mass communications. London : Collier-Macmillan, 1955. 400 c.
66. Lazarsfeld P. F., Berelson B., Gaudet H. The people's choice: How the voter makes up his mind in a presidential campaign. New York : Duell, Sloan and Pearce, 1944. 178 c.

67. Katz E. The Two-Step Flow of Communication: An Up-To-Date Report on an Hypothesis. *Public Opinion Quarterly*. 1957. T. 21, № 1, Anniversary Issue
68. Nikitin Y., Nikitina I. War as a mean of political crime and national security threat: Psychological and criminology aspects. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2023. № 3(1). P. 230–238.
69. Pierzchała K. Information Warfare Between Russia and Ukraine: A Cause of War for the West? *Polish Political Science Yearbook*. 2019. № 48(1). P. 103–111.
70. Rogers E. M. *Diffusion of innovations*. London : Collier-Macmillan, 1962. 367 c.
71. Westley B. H. Communication and Social Change. *American Behavioral Scientist*. 1971. T. 14, № 5. C. 719–743. URL: <https://doi.org/10.1177/000276427101400506>.